

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.

Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць.

Головний редактор М. Закіров, д-р політ. наук, заввідділу політологічного аналізу.

Редакційна колегія: Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова.

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua.

Ідентифікатор медіа R30-01101

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 21 2025

ЗМІСТ

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського.....3

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

**Візити Президента В. Зеленського до Греції і Франції:
підсумки в оцінках експертів.....4**

Потіха А.

**Візит Президента України В. Зеленського
до Іспанії та Туреччини.....14**

Закіров М.

Реакція України і європейських партнерів на «мирний план Трампа»..22

Аулін О.

**Ядерна програма Ірану в сучасному міжнародному контексті:
оцінки експертів і політиків.....32**

Економічний ракурс

Кулицький С.

**Фармацевтична галузь і фармацевтичний ринок України
за умов повномасштабної війни з Росією (Початок. Продовження у № 22) ...38**

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України.....	47
Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....	49
Міжнародне співробітництво в галузі освіти і науки	57
Наукові видання НАН України.....	65
Наука і влада.....	65

Коротко про головне

Звернення Президента України В. Зеленського

«Україна ніколи не буде перепорою для миру», – зазначив Президент України.

«Шановні українці, українки!

Сьогодні наша делегація повернулася із Женеви після переговорів з американською стороною та європейськими партнерами, і тепер перелік необхідних кроків для закінчення війни може стати працездатним. Станом на зараз, після Женеви, пунктів менше, уже не 28 пунктів, і багато правильного враховано в цій рамці. Ще є зараз над чим попрацювати всім разом, дуже непросто, щоб зробити фінальний документ, і треба зробити все достойно. І ми цінуємо, що більшість світу готова нам допомагати й американська сторона налаштована конструктивно. Фактично весь день учора були зустрічі, це була непроста, надзвичайно детальна робота.

Сьогодні ж увесь день – координація з нашими партнерами у Європі. Говорив сьогодні вже з президентами Фінляндії та Литви, з президентом Євросоюзу, також із прем'єр-міністрами Норвегії та Іспанії. Дякую всім за чітку та щирі підтримку – за всю інформацію, яка нам допомагає. Україна не одна, і це важливо.

Команда наша доповідала сьогодні вже по новому драфту кроків, і це дійсно правильний підхід – чутливі речі, сенситивні речі я обговорю з Президентом Трампом. Україна ніколи не буде перепорою для миру – це наш принцип, спільний принцип, і мільйони українців розраховують і заслуговують на достойний мир. Все для цього зробимо, ми готові працювати максимально швидко. І також розуміємо, як багато інтересів навколо України, і передусім є інтерес із Росії, щоб збити цей шанс на домовленість і щоб продовжити війну. Ми бачимо, які інтереси переплетені й хто дуже старається послабити нашу позицію – позицію України, вкидає дезінформацію, залякує наших людей. Протидіємо кожному такому намагання збити закінчення війни. Нам важлива конструктивна робота з партнерами. Ми дбаємо про інтереси України й захищаємо українців – саме це наші ключові рамки перемовин. Дякую кожному, хто з Україною та робить усе, щоб Україні вдалося.

Також маємо бути свідомими, що Росія не зменшить тиск на нас, на Україну, на наших людей. Цими днями, тижнями варто дуже уважно ставитися до повітряних тривог, до всіх подібних загроз ударів. Ми точно розуміємо, з ким маємо справу, і всі накази в Повітряних сил та в усіх інших складових Сил оборони й безпеки України є. Будемо реагувати. І було б справедливо для всіх наших партнерів – і передусім для американської сторони – зважати на загрозу, яку бачить і їхня розвідка, і якщо є перемовини, якщо є конструктив, якщо дійсно закінчуємо війну, то не має бути ракет, не має бути масованих

ударів по Україні, по наших людях. Це реально зробити тим, хто дійсно сильний у світі. Багато залежить від Америки. Росія війну цю почала – Росія повинна війну цю закінчити, і забезпечуємо необхідні обставини діалогом із нашими партнерами.

Ще одне.

Сьогодні взяв участь у саміті Кримської платформи – це особливий формат, парламентський вимір Кримської платформи. Саміт відбувся у Швеції, були там більше 70 делегацій парламентів та міжнародних організацій. Представництво – сильне й дуже показове. Країни залишаються на боці України, серця людей залишаються на боці України. Політика більшості наших партнерів заснована на тому, що люди підтримують нас – підтримують сміливість українців і справедливість для людей і держав. Важливо, щоб шлях до миру був саме таким, і головне – бути сильними, бути об'єднаними, бути результативними, щоб Україні вдалося досягти миру, достойного миру. Дякую вам, дякую кожному українцю за підтримку, пишаюся нашими людьми.

Слава Україні!» (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2025. – 24.11).

Аналітика

Політичні акценти

Н. Тарасенко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Візити Президента В. Зеленського до Греції і Франції: підсумки в оцінках експертів

Президент В. Зеленський 16–19 листопада перебував у європейському турне, яке було спрямовано на пошук нових можливостей для України у протидії російській агресії та забезпеченні її необхідними енергоносіями. Для обговорення енергетичної співпраці та військової допомоги Україні В. Зеленський здійснив ряд офіційних візитів до країн Європи, розпочавши з переговорів у Греції, до якої він прибув 16 листопада. Під час перебування в Афінах В. Зеленський провів зустрічі з Президентом Республіки К. Тасуласом і Прем'єр-міністром К. Міцотакісом, після яких лідери зробили заяви для преси та провели розширені консультації делегацій.

Президенти України та Греції обговорили співпрацю у сфері енергетики, розглянувши проєкти з підтримки українського енергосектору. В. Зеленський висловив подяку К. Тасуласу та народу Греції за постійну підтримку України з початку повномасштабного вторгнення РФ. Грецький лідер, пославшись на

норми міжнародного права, підтвердив незмінність позиції Греції щодо суверенітету й територіальної цілісності України.

У розширеному складі делегації України та Греції офіційно підписали угоду про імпорту скрапленого природного газу (СПГ), яка має забезпечити енергетичну стабільність України цієї зими. Проект передбачає поставки газу зі США через Грецію з листопада 2025 до березня 2026 р. по «вертикальному газовому коридору» – новій інфраструктурі, яка включає трубопроводи, СПГ-термінали й сховища та проходитиме через Александрополіс, Болгарію, Румунію, Молдову в напрямку Одеси. Про домовленість повідомив Прем'єр-міністр Греції К. Міцотакіс на спільній пресконференції з Президентом України В. Зеленським. За його словами, маршрут стане безпечним енергосполученням з півдня на північ і посилить стійкість регіону. Він зазначив, що Греція вже відіграє ключову роль у постачанні американського СПГ до Європи (URL: <https://mignews.ua/uk/news/top-tema/zelenskij-nachal-evropejskoe-turne-s-vizita-v-greciyu-itogi-vstrech.html>).

«Україна отримує прямий доступ до диверсифікованих і надійних джерел енергії, водночас Греція стає центром для постачання до Центральної та Східної Європи американського СПГ», – заявив Прем'єр-міністр Греції (URL: <https://thepage.ua/ua/news/ukrayina-i-greciya-pidpisali-vazhlivu-ugodu-naperedodni-zimi-pro-sho-jdetsya>).

За словами В. Зеленського, це буде ще один напрямок, який забезпечить маршрути імпорту газу для України. «У нас вже є домовленості про фінансування імпорту газу, і ми покриємо потребу майже на 2 млрд дол. на імпорту газу, щоб компенсувати втрати українського видобутку через російські удари», – заявив Президент. Уряд України, за його словами, уже надіслав кошти на фінансування імпорту за підтримки «європейських партнерів, європейських банків», які надали ці гроші під гарантії Єврокомісії. Крім того, у фінансуванні закупівель газу для України на зимовий період брали участь також деякі українські банки та Норвегія. За словами В. Зеленського, уряд України продовжує активну роботу і з американськими партнерами, щоб забезпечити таке фінансування (URL: <https://kp.ua/ua/politics/a721130-zelenskij-u-jevropi-u-hretsiji-domovilisja-pro-haz-u-frantsiji-pro-litaki-v-ispniji-pro-hroshi>).

Документ про постачання газу в Україну підписали голова правління НАК «Нафтогаз України» С. Корецький та гендиректор грецької державної компанії “DEPA” Commercial К. Ксіферас за участі Прем'єр-міністра Греції К. Міцотакіса, міністра енергетики С. Папаставру та посла США в Греції К. Гілфойл. Греція також підтвердила свій намір зміцнити енергетичну незалежність Європи від російського газу. Тижнем раніше Афіни підписали 20-річну угоду про імпорту 700 млн куб. м американського СПГ на рік, починаючи з 2030 р., і планують розширити постачання до північноєвропейських сусідів.

Президент В. Зеленський подякував Греції, а також США за підтримку енергетичної системи України. В. Зеленський поінформував, що українські ТЕС, об'єкти газовидобутку, теплові станції регулярно стають цілями російських ракет і безпілотників, щоденні атаки призводять до постійних пошкоджень, усунення яких потребує великих ресурсів. І газові домовленості з Грецією компенсують зруйновані потужності та допоможуть забезпечити енергосистему взимку, підкреслив він.

Глава держави окремо поінформував про ситуацію на фронті, перспективи й можливості для активізації дипломатії та допомоги заради наближення закінчення війни. «Ключове – це продовження тиску на Росію, яка почала цю війну та робить усе для її затягування. Тільки за цей рік були вже десятки можливостей для припинення вогню та більш суттєвих кроків, щоб гарантувати безпеку, але всі такі мирні пропозиції кремль відкинув. Саме тому Росія заслуговує на подальші санкції, заслуговує на подальший тиск, – наголосив Президент. – Ми представили Греції наші можливості в сучасному оборонному виробництві. Україна, захищаючись у цій війні, розробила дуже багато зразків справді ефективної зброї. Запрошуємо партнерів до співпраці – спільного виробництва, спільних зусиль заради більш міцних арсеналів Європи. Ми сподіваємося на результати».

Шляхи до закінчення війни стали темою обговорення Президента України й президента парламенту Греції Н. Какламаніса. Сторони говорили про необхідність тиску Китаю та США на Москву для закінчення війни. Президент України й президент парламенту Греції мають однакову позицію: сталий мир має базуватися на повазі до міжнародного права. Також обговорили співпрацю між Україною та Грецією на рівні парламентів. Н. Какламаніс наголосив, що грецькі парламентарі готові до взаємодії з українськими колегами в усіх можливих сферах.

В Афінах обговорювалися також питання дипломатичної взаємодії, посилення санкцій проти Росії та використання заморожених активів РФ. Окремо піднімалося питання участі грецького бізнесу у відновленні України та спільній роботі з повернення депортованих Росією українських дітей.

Наступним пунктом візиту В. Зеленського стала Франція, де вдалося домовитися про посилення оборонних можливостей України. У Парижі 17 листопада президенти України В. Зеленський і Франції Е. Макрон підписали декларацію про наміри щодо співробітництва у сфері придбання Україною оборонного обладнання. Декларація передбачає можливі майбутні контракти на закупівлю Україною близько 100 французьких бойових літаків “Rafale”, виробництва Dassault Aviation. За інформацією Єлисейського палацу, програму розраховано на 10 років, вона включатиме не лише винищувачі, а й інше високотехнологічне озброєння, зокрема засоби протиповітряної оборони та ракети (URL: <https://rubryka.com/2025/11/18/prezydent-ogolosyv-pro-pryntsypovi-shvydki-rishennya-dlya-derzhavy>).

«Підписали разом із Е. Макроном декларацію про наміри щодо співпраці у сфері придбання Україною оборонного обладнання. Документ, який дає нашій країні можливість придбати військове обладнання з французької оборонної промислової та технологічної бази, у тому числі 100 літаків “Rafale F4” до 2035 р. для бойової авіації України, системи ППО “SAMP-T”, радары до систем ППО, ракети класу “повітря-повітря” та авіабомби», – уточнив український Президент (URL: <https://kp.ua/ua/politics/a721130-zelenskij-u-jevropi-u-hretsiji-domovilisja-pro-haz-u-frantsiji-pro-litaki-v-ispniji-pro-hroshi>).

У рамках цієї угоди Україна отримає вісім систем ППО “SAMP-T”. За словами Е. Макрона, Україна стане першою країною, якій Франція поставить SAMP-T нового покоління з посиленими характеристиками. Також уже цього року розпочнуться спільні проекти між оборонними галузями. «Спільно вироблятимемо дрони-перехоплювачі, працюватимемо над розвитком критичних технологій та компонентів, які можуть бути інтегровані в українські безпілотники», – додав В. Зеленський. До того ж Україна розраховує отримати новий пакет військової допомоги вже до завершення року, за що Президент висловив вдячність Франції та Е. Макрону (URL: <https://www.president.gov.ua/news/sto-francuzkih-litakiv-rafal-vnesok-ispniji-v-purl-i-spryam-101445>).

Крім зазначеної угоди, у межах візиту В. Зеленського до Франції Укрзалізниця та французька машинобудівна компанія “Alstom Transport SA” підписали стратегічну угоду щодо постачання в Україну 55 сучасних вантажних локомотивів, що посилить українську транспортну логістику. Тож візит до Франції глава Української держави визначив як один з найбільш результативних цього року й такий, що вивів відносини між країнами на новий рівень.

Аналізуючи підсумки європейського турне українського Президента, політолог, кандидат політичних наук І. Петренко констатує: «По-перше, Росії не вдалося ізолювати нас. Навпаки – географія підтримки тільки розширюється. По-друге, це вже не про гуманітарну допомогу чи політичні декларації. Це про довгострокові контракти, спільне виробництво, інтеграцію в європейську безпекову архітектуру. Москва розраховувала, що Європа втомиться, що внутрішні суперечки паралізують нас, що можна буде виставити Україну як “токсичний актив”. Не вийшло. Візити Зеленського показують: стратегія є, вона працює, вона приносить конкретні результати. Зеленський наразі демонструє те, що в дипломатії називають “активною позицією” – не чекати, поки хтось вирішить твою долю, а самому формувати порядок денний. Від газових контрактів до винищувачів п’ятого покоління – це все елементи однієї картини: України, яка не виживає, а будує своє майбутнє. І найголовніше – це майбутнє будується не всупереч Європі, а разом з нею. Бо в підсумку всі розуміють просту річ: якщо впаде Україна,

наступними будуть інші. А цього ніхто не хоче» (URL: <https://for-ua.com/article/1251591>).

За словами керівника Центру прикладних політичних досліджень «Пента» В. Фесенка, візит В. Зеленського до Європи має свої практичні результати – угоду про постачання в Україну американського газу через Грецію та угоду з Францією про постачання багатьох видів озброєнь. Ці угоди мають дуже велике значення. Експерт-міжнародник С. Желіховський наголошує, що угода з Францією може посилити нашу бойову авіацію, утім варто розуміти, що це не відбудеться одномоментно, а буде важливим на перспективу. Скоріше, угода орієнтована на повоєнний час. Вона може стати своєрідною гарантією безпеки для України (URL: https://24tv.ua/zakordonni-viziti-zelenskogo-chomu-prezident-virushiv-gretsiyu_n2954834).

Розмірковуючи про те, як змінюється роль Європи в питаннях безпеки та чи дійсно ЄС рухається до стратегічної автономії, українські експерти зазначають, що підтримка України – це і інвестиція, і захист Європи. Такої думки дотримується, зокрема, політолог О. Яхно. За її словами, «підтримка України традиційно для країн Заходу має дві частини. Перша – це поточні потреби, те, що Україні потрібно зараз, виходячи із ситуації на фронті та особливостей того чи іншого періоду війни. Другий складник – це довгострокова підтримка, посилення обороноздатності України та співробітництва із західними країнами. У цьому сенсі та вимога, на якій наполягала і наполягає Росія – нечленство України в НАТО та скорочення обороноздатності і західної допомоги, – де-факто за відсутності юридичного процесу вступу України в НАТО показує протилежне: посилення співпраці та те, що вона зростатиме», – наголошує О. Яхно (URL: <https://uatv.ua/uk/yeuropejske-turne-zelenskogo-ispaniya-ta-frantsiya-posylyuyut-oboronnu-spiivpratsyu-z-ukrayinoyu>).

Експерт зазначає, що захист неба має першочергове значення для України, оскільки супроводжує та підсилює або послаблює будь-які атаки з боку Росії. Це стосується і протиповітряних систем, і тих озброєнь, що дають можливість атакувати військові об'єкти в Російській Федерації. Тому укладання контрактів, зокрема довгострокових, щодо постачань і співпраці у сфері захисту неба та подібних видів озброєнь є для нас украй важливим. Це важливо не лише з погляду посилення обороноздатності, а й з погляду демонстрації Росії, що Україна незмінно нарощуватиме співпрацю з Європою, кооперація зростатиме. Отже, ставка Росії та одна із цілей її гібридних атак – скорочення допомоги Україні, спроби залякати західні суспільства, щоб вони змінювали пріоритети, – не працює. Тому можна говорити про значущість таких угод і договорів, вважає О. Яхно.

Заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень В. Потапенко, оцінюючи домовленості, досягнуті під час європейських візитів В. Зеленського, висуває тезу про те, що США залишаються гарантом, але більше не є головним фактором безпеки Європи. За словами експерта, в

умовах, коли формується стратегічна автономія Європи, тобто європейські країни змушені створювати свій контур безпеки, включно з Україною, природно, для них більш очевидним рішенням є продаж власної зброї Україні: виділення кредиту й продаж під цей кредит озброєнь, а не передача цих грошей військово-промислового комплексу США. І, судячи з усього, нині буде ціла серія подібних рішень від країн, що є виробниками зброї. «Це передусім Франція, яка виробляє весь спектр озброєнь, включно з ядерними ракетами, підводними та атомними човнами тощо. Я думаю, що в контексті забезпечення гарантій безпеки поступово формуватимуться певні кредитні лінії для України під закупівлю насамперед європейського озброєння», – припускає В. Потапенко (URL: <https://uatv.ua/uk/yeuropejske-turne-zelenskogo-ispansiya-ta-frantsiya-posylyuyut-oboronnu-spivpratsyu-z-ukrayinou>).

Водночас експерт зауважує, що американська зброя також закуповуватиметься, але та, яку складно замінити європейською. «Ми спостерігаємо процес переходу до нових реалій, коли США, безумовно, залишаються гарантом безпеки Європи в контексті ядерної “парасольки”, космічної розвідки тощо, але перестають бути основним фактором безпеки на Європейському континенті», – стверджує він.

В. Потапенко констатує, що Франція проявляє себе як військовий лідер континентальної Європи, демонструючи байдужість до позиції Російської Федерації й готовність продавати зброю Україні, попри різноманітні елементи гібридної війни, які спостерігаються в Центральній Європі та Балтійському регіоні. Загалом це показує, що європейські країни готові перебудовуватися, готові продавати зброю Україні, готові розглядати Україну всередині свого контуру безпеки – у межах загальної європейської системи.

Політолог, голова Центру аналізу та стратегій І. Чаленко розглядає досягнуті В. Зеленським домовленості, зокрема підписану в Парижі декларацію про наміри щодо «співробітництва у сфері придбання Україною оборонного обладнання», у контексті раніше означеної Е. Макроном теми так званої стратегічної автономії, яка, серед іншого, стосувалася й оборонного виміру, коли Європа прагне показати себе повноцінним суб’єктом і в питанні озброєння. Варто зважати на те, що Франція є одним з лідерів «коаліції охочих» і вочевидь зацікавлена в подальшій співпраці українського та французького ВПК. Нинішня угода стосується авіаційної компоненти та ППО. Те, що Україна першою отримає покращений варіант протиракетної системи “SAMP/T”, є дуже серйозним сигналом з боку Франції, вважає політолог.

Щодо Президента Франції Е. Макрона І. Чаленко зазначає, що його другий термін закінчується у 2027 р., але цілком імовірно, що він займе одну з посад або у ЄС, або в НАТО. Можливо, буде створено ще якусь нову структуру оборонного характеру. Однак очевидно, що Е. Макрон має наміри брати участь у подальшій загальноєвропейській політиці. Тому довгострокові угоди, які стосуються й України, це сигнал, що про нашу країну думатимуть як про невід’ємну частину об’єднаної Європи.

Під час спільної з В. Зеленським пресконференції Е. Макрон зазначив, що декларація про надання Україні можливості в майбутньому придбати гордість французької військової авіації – 100 літаків найновішої моделі Rafale та все можливе обладнання до них – покликане забезпечити відновлення української армії в майбутньому. «Для того аби підписаний мир, на який ми сподіваємося якнайшвидше, був міцним і тривалим, необхідно, щоб українська армія мала спроможність стримувати будь-яку нову агресію. У цьому контексті Швеція, наприклад, зробила це, надавши інші спроможності, ми укладаємо такі угоди, які забезпечать українську армію завтрашнього дня власними спроможностями оборони», – пояснив Е. Макрон.

Як пишуть французькі ЗМІ, якщо таке замовлення буде реалізовано, то воно стане найбільшим експортним контрактом для Dassault Aviation (виробника літаків), посунувши навіть контракт з Об'єднаними Арабськими Еміратами на 80 винищувачів. Але скільки все це коштуватиме Україні? У відкритих джерелах є такі цифри: один літак “Rafale”, без озброєння, коштує близько 80 млн євро, і це сильно занижена оцінка. Насправді за «голий» літак інші країни сплачують до 100 млн. Так, Індія замовляла 36 Rafale за 7,8 млрд євро, тобто приблизно 217 млн євро за літак, але це вже в комплексі з озброєнням та обслуговуванням, тренуваннями тощо. Контракт з ОАЕ на 80 Rafale F4 обійшовся у 16 млрд євро, орієнтовно 200 млн за борт з озброєнням та обслуговуванням. Відповідно, 100 таких літаків для України – це щонайменше 8–10 млрд євро лише за бортову частину, а з урахуванням усього іншого загальна вартість програми може сягати понад 20 млрд євро.

На сьогодні за цими літаками черга – у виробника вже є замовлення на 240 бортів, насамперед для французької армії, а також Катару, Об'єднаних Арабських Еміратів та Греції. Між замовленням і поставкою літаків – приблизно три роки. У 2025 р. Dassault виробляв трохи більше двох літаків на місяць. Амбітна ціль – вийти на чотири в місяць, але це вже в другій половині десятиліття.

Наразі, як зазначають експерти, реалізація менш значних проєктів купівлі зброї обмежена кількома варіантами. Є два європейські механізми фінансування. Перший – це кредит SAFE (Security Action for Europe), затверджений цього літа Єврокомісією, який передбачає виділення до 150 млрд євро країнам, що мають інвестиційні проєкти в галузі оборони, у тому числі для допомоги Україні, без зобов'язання повернення протягом перших десяти років. Другий, який насправді є нашою головною надією, поки що не реалізований, – «репараційний кредит». Це ті саме 140 млрд євро із заморожених російських активів.

Що стосується домовленостей щодо транспортування газу з Греції до України, то експерти вважають їх важливим кроком для зміцнення енергетичної безпеки, хоча водночас вказують на виклики, які несе цей маршрут: екологічні ризики, значні витрати на будівництво складів і СПГ-терміналів, а також високу вартість американського газу. «Цей проєкт може

мати серйозний екологічний та фінансовий слід, і водночас він впливає на геополітичну ситуацію в регіоні», – зазначив Г. Цимітрас з Інституту досліджень миру Кіпру (URL: <https://thepage.ua/ua/news/ukrayina-i-greciya-pidpisali-vazhlivu-ugodu-naperedodni-zimi-pro-sho-jdetsya>).

Експерт з енергетичних питань Г. Рябцев зазначає, що декларація, підписана в Греції, ще не є контрактом на постачання газу. Це перший документ у переліку великої кількості документів, які потрібно підписати, щоб газ дістався української території, тож процес отримання газу Україною може виявитися довготривалим (URL: <https://tsn.ua/ukrayina/postachannia-hazu-z-hretsiyi-do-ukrayiny-ekspert-vkazav-na-vazlyvyu-niuans-2958305.html>).

Президент Центру глобалістики «Стратегія XXI», експерт з енергетичної безпеки та геополітики М. Гончар зазначає, що грецький маршрут поставки газу в Україну хоча й гнучкий, але не є найбільш вигідним економічно, бо потребує співпраці з п'ятьма операторами. Україна має кілька варіантів імпорту газу в скрапленому вигляді, але деякі з них є дорожчими через складну логістику та декількох операторів. Саме тому економічна привабливість різних напрямків істотно відрізняється. Найзручнішим маршрутом експерт називає польський СПГ-термінал у Свиноуйсьце, який забезпечує коротку відстань і мінімальні бюрократичні ризики. Натомість маршрут через Грецію складніший у координації та дорожчий у транспортуванні, адже доводиться працювати з п'ятьма операторами, що ускладнює й здорожчує постачання. Але після уніфікації тарифів цей маршрут стане не тільки технічно, а й комерційно можливим, наголошує експерт.

Перевагою грецького газового маршруту, за словами М. Гончара, є те, що Україна може отримувати скраплений газ будь-звідки – зі Сполучених Штатів Америки, Катару чи Алжиру – з ким домовимося. У Греції цей газ регазифікується на СПГ-терміналі Ревітуса, подається через грецьку газотранспортну систему в Трансбалканський трубопровід і реверсом прямує до України. Але в комерційному плані СПГ-постачання програють суто трубопровідним маршрутам, де газ прямує з ринку ЄС через Польщу, Словаччину чи Угорщину до України. Там тарифи нижче, оскільки немає операцій перевалки СПГ з танкера на берег та регазифікації, пояснює експерт.

Україна також має альтернативний шлях постачання газу через турецький СПГ-термінал Marmara Ereğlisi в Мармуровому морі, але він програє грецькому варіанту. Крім того, нещодавно постачання газу зі США до України відбулося ще одним морським маршрутом. Приблизно 100 млн куб. м природного газу було доставлено до мобільного СПГ-терміналу в литовській Клайпеді. Цими невеликими обсягами відпрацьовуються варіанти різних постачань на випадок сильних морозів, коли знадобляться додаткові обсяги. І можуть бути інші партії, більші за обсягом, залежно від потреб, цін і наявності грошей для закупівель, зазначає М. Гончар.

Україна вже має запаси в підземних сховищах і продовжує використовувати власний видобуток, хоча окремі об'єкти зазнали уражень.

Поставки через Грецію можуть стати додатковим елементом диверсифікації, що підвищує енергетичну стійкість країни в зимовий період в умовах російської агресії. Подібні технічні тести відбувалися й раніше, коли українські компанії перевіряли можливість транспортування СПГ з різних країн. У грудні 2024 р. компанія “D.Trading” виконала експериментальну поставку через СПГ-термінал Ревітусса. Технічно все спрацювало, але потрібно було зробити цей маршрут комерційно вигідним. Ключовим фактором у цьому стала уніфікація тарифів.

Уряд України вже домовився з грецькою стороною про знижку в розмірі 50 % на послугу з транспортування природного газу через територію цієї країни на північ – для подальшого постачання до кордону України. Ведуться переговори із сусідніми та іншими країнами та компаніями-операторами їх газотранспортних систем, щоб розширити для України можливість імпорту газу під час опалювального сезону (URL: <https://renews.com.ua/ekonomika/import-gazy-v-ukrayiny-iak-marshryt-z-greciyi-dopomoje-zabezpechiti-resyrs-na-zimy>).

Національне агентство з регулювання енергетики Молдови (ANRE) на відкритому засіданні Ради директорів 24 жовтня ухвалило рішення про застосування 50 % зниження тарифів на транспортування газу до України. Про це повідомляється в комюніке на сайті ANRE. У ньому йдеться про те, що було ухвалено зміни до Рішення № 272/2025 щодо оптимізації продукту потужності Маршрут 1 на Трансбалканському трубопроводі після спільної ініціативи, поданої операторами систем транспортування природного газу з Греції, Болгарії, Румунії, Молдови та України. Зазначається, що цю ініціативу спрямовано на зміцнення регіональної енергетичної безпеки та забезпечення постачання природного газу до України.

«Схвалені зміни передбачають продовження терміну застосування продукту Маршрут 1 на шість місяців (листопад 2025 – квітень 2026 р.), застосування 50 % зниження тарифів на транспортування для SRL Vestmoldtransgaz у точках з'єднання Каушень та Гребеники, а також поширення застосування продукту потужності на всі відповідні точки з'єднання вздовж маршруту. Застосування 50% зниження тарифів на транспортування також передбачено румунським оператором транспортної системи “SA Transgaz”», – пояснили в ANRE (URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/tranzit-gazu-z-greciji-v-ukrajinu-moldova-uhvalila-rishennya-pro-znizhku-50-vidsotkiv-50555551.html>).

Там також заявили, що цим рішенням Молдова зміцнює свою роль регіонального транзитного коридору, сприяючи транспортуванню природного газу з Греції до України та диверсифікації маршрутів і джерел постачання. «У довгостроковій перспективі очікується, що обсяги транспортування зростуть, і, як наслідок, пов'язані із цим тарифи знизяться для користувачів транспортної системи, що експлуатується SRL Vestmoldtransgaz», – зазначено також в тексті комюніке.

Експерти в цілому оцінюють перспективи проєкту досить позитивно. «Він нічим не гірший за інші варіанти», – вважає Г. Рябцев. Разом з тим, за словами директора енергетичних програм Центру ім. О. Разумкова В. Омельченка, практична реалізація проєкту залежатиме від його економічної привабливості. «Усе залежить від економіки проєкту. З Польщі транспортувати газ дешевше – там немає транзитних країн, у кожної з яких свій тариф, а також менша відстань», – наголошує експерт. Однак, додав він, сьогодні, коли ворог планомірно руйнує вітчизняну газовидобувну інфраструктуру, Україні потрібно буде закупити на зимовий період значні обсяги газу на зовнішніх ринках (за різними оцінками, понад 2 млрд куб. м), а тому ще одне джерело поставок зайвим не буде (URL: <https://apostrophe.ua/economy/jenergetika/amerikanskij-haz-dlja-ukrajini-cherez-hretski-sph-terminali-chi-je-perspektivi.html>).

Директор Центру досліджень енергетики О. Харченко також сумнівається, що південний маршрут стане ключовим для нашої країни. «Він довгий, досить дорогий, але він може стати одним з маршрутів, який буде використовуватися при закупівлях газу. Безумовно, диверсифікація маршрутів поставок СПГ в Україну – це добре, водночас я б не став перебільшувати значення цього маршруту».

Разом з тим експерти звертають увагу на той факт, що, незважаючи на те, що меморандум підписано з грецькою компанією, ідеться про постачання саме американського газу, тоді як СПГ-термінал може приймати ресурс звідки завгодно. «Якщо йдеться про американський газ, то це – політичне рішення», – вважає Г. Рябцев. Дійсно, останнім часом у відносинах зі США українська влада намагається використовувати комерційну складову по максимуму, що, безумовно, пов'язано зі специфікою особистості американського Президента Д. Трампа.

Що стосується обсягу американського газу, на який може розраховувати Україна, В. Омельченко припускає, що за зиму ми змогли б отримати близько 300 млн куб. м. Але проєкт розраховано на 25 років, тому експерти припускають, що існують перспективи щодо зберігання американського газу в наших підземних сховищах. За словами О. Харченка, Україна завжди була зацікавлена в тому, щоб у її сховища в літній період закачувався газ, а потім взимку продавався – за вищою ціною – на європейському ринку. «Нам, безумовно, цікаво, щоб американці закачали газ у наші сховища і взимку його продавали – це просто чудова історія. Але наскільки вона буде реалізована, особливо під час війни, – поки що для мене це відкрите питання», – резюмував експерт (URL: <https://apostrophe.ua/economy/jenergetika/amerikanskij-haz-dlja-ukrajini-cherez-hretski-sph-terminali-chi-je-perspektivi.html>).

Загалом перевагами нового маршруту транспортування газу, за висновками експертів, є:

- диверсифікація джерел постачання;
- зменшення ризиків, пов'язаних з російським впливом на енергетику;

- конкурентність цін завдяки різним європейським постачальникам;
- використання LNG як альтернативи трубопроводному газу;
- зміцнення енергетичної безпеки перед зимовим сезоном.

Експерти зазначають, що включення зазначеного маршруту в регулярну роботу істотно посилить стабільність газового ринку України, створить можливості накопичення газу в підземних сховищах, прискорить інтеграцію України у європейський енергетичний простір. Це також підвищує ролі України як потенційного енергетичного хабу для країн ЄС.

Отже, візити Президента В. Зеленського до Греції та Франції під час його європейського турне, спрямованого на пошук нових оборонних й енергетичних можливостей для України, за висновками експертів, були успішними та принесли конкретні результати. Угода про імпорт американського скрапленого газу з Греції до України стала важливим кроком до посилення енергетичної незалежності завдяки розширенню можливостей для України отримувати газ із різних джерел, мінімізуючи ризики та зміцнюючи стабільність енергосистеми країни. Домовленості із Францією щодо співробітництва у сфері придбання Україною оборонного обладнання, серед якого французькі винищувачі Rafale, засоби протиповітряної оборони й ракети, покликані значно посилити спроможності українського війська та перетворити його на повноцінний суб'єкт європейської системи безпеки.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Візит Президента України В. Зеленського до Іспанії та Туреччини

У середині листопада Президент України В. Зеленський відвідав кілька європейських країн. В. Зеленський 16 листопада прибув до Греції, де провів переговори з керівництвом країни. Сторони домовилися про будівництво нового коридору з м. Александруполіс до Одеси. Греція постачатиме американський скраплений газ до Європи. Потім відбувся візит до Франції, де було підписано ряд угод, зокрема оборонну декларацію.

Під час візиту до Іспанії 18 листопада В. Зеленський зустрівся з королем Філіпом VI у королівській резиденції Сарсуела. Глава держави подякував Іспанії за підтримку України під час боротьби проти російської агресії. Зокрема, В. Зеленський подякував за військову допомогу й тепле ставлення до українців, які знайшли тимчасовий притулок у цій країні.

Того ж дня В. Зеленський зустрівся з Прем'єр-міністром Іспанії. Як інформують ЗМІ, Президент України В. Зеленський і Прем'єр-міністр Іспанії П. Санчес зустрілися в палаці Монклоа, резиденції глави уряду Іспанії. Глава держави подякував Іспанії за безумовну підтримку України, українців та нашої незалежності від самого початку повномасштабної російсько-української війни. За результатами переговорів лідери країн домовилися про

співпрацю України з Іспанією. Іспанія приєдналася до ініціативи щодо закупівлі американської зброї та надасть новий істотний пакет допомоги в розмірі 1 млрд євро. «Протягом місяця Іспанія ухвалить новий пакет допомоги на 615 млн євро. Цей пакет включатиме зброю на 300 млн у межах нашого договору у сфері безпеки на 1 млрд євро. Сто мільйонів піде на програму PURL НАТО для фінансування термінових закупівель систем оборони, яких потребують Сили оборони України. Двісті п'ятнадцять мільйонів євро через інструмент SAFE ЄС дадуть нам змогу фінансувати продукцію антидронових систем, радарів, які зокрема випускають й іспанські виробники», – заявив Прем'єр-міністр Іспанії П. Санчес (URL: <https://uatv.ua/uk/ispaniya-uhvalyt-novuj-vijskovyj-paket-dopomogy-dlya-ukrayiny-pidsumky-vizytu-zelenskogo-do-madryda-video>. 2025. 18.11).

Зі свого боку Президент України В. Зеленський заявив, що його візит до Мадрида ознаменував новий етап співпраці з одним із найсильніших партнерів України. Президент подякував лідеру Іспанії за незмінну підтримку та закликав продовжувати чинити тиск на Росію. В. Зеленський зазначив, що повинні бути не тільки санкції, а й надання Києву кредиту коштом заморожених російських активів. «Сьогодні ми приділили багато уваги саме оборонній співпраці. В умовах постійних російських ударів Україна дійсно цінує готовність Іспанії нам допомагати та продовжувати допомагати. Іспанія послідовно виконує нашу оборонну угоду, і це дає впевненість у щорічній підтримці – 1 млрд на рік. І ми вдячні за готовність Іспанії зробити внесок у програму PURL 100 млн євро, ця програма дозволяє нам купувати ракети для ППО», – наголосив Президент України.

В. Зеленський також відвідав парламент Іспанії в Мадриді, де зустрівся з головою Конгресу депутатів Ф. Арменголь та головою сенату П. Ролланом. В. Зеленський поінформував іспанських парламентарів про ситуацію на фронті, російські атаки на цивільну інфраструктуру, потреби України в посиленні протиповітряної оборони та необхідності додаткових систем ППО й ракет. В. Зеленський зазначив, що Україна зацікавлена в співпраці з іспанськими оборонними компаніями, зокрема у сфері радарів, дронів технологій, виробництва необхідного обладнання. Окремо сторони обговорили можливості програм “PURL” і “SAFE”, продовження гуманітарної та енергетичної підтримки, а також подальшу інтеграцію України й Молдови до Європейського Союзу (URL: <https://suspilne.media/1167304-zelenskij-vidvidav-ispanskij-parlament-u-madridi>. 2025. 18.11).

В. Зеленський повідомив, що в Іспанії також провів зустрічі з виробниками зброї та оборонного обладнання. Представники іспанських оборонних підприємств продемонстрували техніку, яку вони виробляють: протидронові системи, турелі, повітряні та наземні дрони, радары дальнього виявлення, боєприпаси. Виробники поінформували про свої розробки, виробничі спроможності, можливості застосування озброєння та його технічні характеристики. Під час зустрічі обговорили потенційну оборонну співпрацю

та спільні проєкти. Президент наголосив, що Україна зацікавлена в такому співробітництві з Іспанією (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/11/18/7225160>. 2025. 18.11).

Керівник Офісу Президента України А. Єрмак, підбиваючи підсумки робочої поїздки В. Зеленського до Іспанії, назвав її важливим кроком у зміцненні оборонної співпраці та політичної підтримки України в умовах війни проти російської агресії.

А. Єрмак зазначив, що під час зустрічі Президента України з Королем Іспанії Феліпе VI В. Зеленський подякував іспанській стороні за щирі, послідовну та принципову підтримку – як у військовій сфері, так і ставленні до українців, які знайшли тимчасовий притулок у країні. «Окремий блок переговорів стосувався зустрічі Президента з керівництвом іспанського парламенту, головою Конгресу депутатів Ф. Арменголь та головою сенату П. Ролланом. Глава держави детально поінформував про ситуацію на фронті, російські удари по житлових кварталах та енергетичній інфраструктурі», – зазначив глава Офісу Президента (URL: <https://aspi.com.ua/news/politika/vizit-prezidenta-ukraini-do-ispanii-posiliv-oboronnu-ta-politichnu-pidtrimku-nashoi#gsc.tab=0>. 2025. 19.11). При цьому він наголосив, що серед ключових потреб України – подальше посилення ППО, енергетична й гуманітарна допомога.

За словами А. Єрмака, вагому увагу було приділено й питанню європейської інтеграції: Україна та Молдова отримали потужний сигнал підтримки на шляху до членства у Європейському Союзі.

Керівник Офісу Президента запевнив, що Україна зацікавлена у створенні спільних оборонних проєктів і поглибленні промислової кооперації, що стане важливим внеском у нашу стійкість та майбутню безпеку. За словами А. Єрмака, результати візиту демонструють, що Іспанія залишається надійним партнером України, а співпраця між країнами продовжує розширюватися на всіх рівнях.

В. Черецький, кореспондент «Радіо Свобода», коментуючи візит В. Зеленського до Іспанії, відзначив важливість переговорів з іспанськими лідерами. За його словами, виходячи з підписаної у 2024 р. терміном на 10 років двосторонньої угоди про безпеку й оборону, Іспанія має намір виділити у 2026 р. на закупівлю зброї для України – своєї та американської – 1 млрд євро. «Крім того, до кінця року Київ отримає додатково допомогу на понад 800 млн євро – на зброю і відновлення енергетики», – зазначив В. Черецький (URL: <https://www.dw.com/uk/ak-ispania-dopomagaie-ukraini/a-74796468>. 2025. 18.11).

За інформацією ЗМІ, військові поставки Україні з арсеналів Іспанії почалися одразу після початку повномасштабної агресії Росії. Відтоді Україні було поставлено 12 установок ЗРК “Hawk”, зенітні ракети “Aspide” й “Patriot”, протикорабельні крилаті ракети “Harpoon”, протитанкові міни та гранатомети С-90, артилерійські знаряддя й снаряди різного калібру. Серед поставок – 30

танків “Leopard 2 A4”, пів сотні гусеничних БТР М113, армійські позашляховики “VAMPAC” іспанського виробництва, 40 вантажівок, вісім патрульних морських катерів.

Крім того, за даними Міноборони, Іспанія спрямувала до України штурмові гвинтівки й кулемети, патрони до стрілецької зброї, бойові дрони, прилади нічного бачення, спецодяг для захисту від радіації, біологічної та хімічної зброї, бронежилети, зимове обмундирування, міношукачі, польові госпіталі, засоби першої медичної допомоги, електрогенератори. Одночасно в Іспанії пройшли підготовку за різними армійськими спеціальностями 8 тис. 300 українських військових. Усього за час російської агресії Іспанія надала Україні військову допомогу майже на 3 млрд євро.

Щодо гуманітарної допомоги, то, як інформує В. Черецький, на допомогу Україні Іспанія витратила понад 110 млн євро. На аналогічну суму зібрали допомогу й різні неурядові організації – світські та католицькі. Насамперед ідеться про постачання продовольства, санітарного обладнання та медикаментів, одягу, ковдр тощо. Допомога надається як в Україні, так і на території Іспанії – біженцям. «За збір і надання українцям допомоги Зеленський нагородив під час візиту іспанську черницю Л. Карам Орденом княгині Ольги», – зазначив кореспондент «Радіо Свобода».

Також повідомляється, що станом на початок 2025 р. кількість українських біженців в Іспанії становила 236 тис. 570 осіб. За статистикою, близько 73 тис. біженців на початок року було працевлаштовано. Вони працюють здебільшого на будівництві, у торгівлі, ресторанному та готельному бізнесі, як помічники по господарству в іспанських сім'ях. Приблизно 40 тис. дітей і підлітків навчаються в іспанських школах. «Українці добре зарекомендували себе в Іспанії як працюючий і старанний народ», – зазначила політолог Р. М. Сентено (URL: <https://www.dw.com/uk/ak-ispania-doromagaie-ukraini/a-74796468>. 2025. 18.11). За її словами, ставлення до них в іспанців суто позитивне. «У країні немає сил, які виступали б проти цих біженців або за їх якнайшвидшу репатріацію», – наголосила Р. М. Сентено.

Проте не так все ідеально, як здається, адже під час візиту В. Зеленського деякі сили виступали проти допомоги Україні. Зокрема, проти закупівель американської зброї для України виступила ультраліва партія “Podemos” («Ми можемо»). Як відомо, ця партія не входить до правлячої коаліції, але має чотирьох депутатів в іспанському парламенті та двох у Європарламенті. За словами її генсекретаря І. Беларри, яка звинуватила Прем'єра П. Санчеса в мілітаризмі, така допомога «не призведе до миру, вона лише затягує конфлікт, а закупівлі озброєнь вигідні хіба Сполученим Штатам, які зовсім не прагнуть миру в Україні».

На думку політолога Р. М. Сентено, ідеться про традиційну антимілітаристську й антиамериканську риторику іспанських популістів, які вимагають спрямувати військові видатки на соціальні потреби населення. «Ця

політика не має ні проросійського, ні антиукраїнського характеру», – запевнила експерт.

В. Бур, українська кореспондентка Daycom, яка спеціалізується на війні Росії проти України та європейській політиці, вважає, що активізація допомоги з боку Іспанії, як і інших наших партнерів, обумовлена зростанням російської загрози. Проте активізація підтримки Європи пов'язана не лише з бойовою ситуацією, а й із необхідністю зміцнити оборонну автономію ЄС. Поступове посилення російських атак змушує держави переглядати підходи до колективної безпеки та інвестувати в оборонну промисловість.

Для України нинішні домовленості з Іспанією мають подвійне значення. Вони дають одночасно короткостроковий ефект завдяки швидким поставкам ППО та довгостроковий ефект завдяки доступу до передових європейських технологій і капіталів. «Урядові радники підкреслюють, що озброєння, радары та антидронні системи з Іспанії вже найближчим часом можуть посилити захист великих міст і критичних об'єктів. Це особливо важливо з огляду на повторювані удари Росії по енергетичному сектору та залізничним вузлам», – зазначає В. Бур (URL: <https://daycom.com.ua/news/ispaniia-ogolosila-paket-dopomogi-ukrayini-na-eur817-mln-pid-cas-vizitu-zelenskogo>. 2025. 18.11).

За її словами, міжнародні оглядачі зазначають, що підтримка Іспанії має значення не лише з військової точки зору, а і з політичної. Вона демонструє європейську єдність у питанні стримування російської агресії та зміцнює позиції України на переговорах. «Україна розглядає співпрацю з Іспанією як один із ключових елементів довгострокової стратегії на відбудову та інтеграцію до європейського оборонного простору. Нові договори дозволять диверсифікувати джерела озброєння та знизити залежність від окремих партнерів», – вважає В. Бур.

Із цим твердженням погоджуються українські експерти, такі як політолог О. Яхно, І. Чаленко, В. Потапенко, заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень. Зокрема, В. Потапенко вважає, що в умовах, коли формується стратегічна автономія Європи, тобто європейські країни змушені створювати свій контур безпеки, включно з Україною, природно, для них більш очевидним рішенням є продаж власної зброї Україні: виділення кредиту й продаж під цей кредит озброєнь, а не передача цих грошей військово-промислому комплексу США. І, судячи з усього, нині буде ціла серія подібних рішень від країн, що є виробниками зброї. «Іспанія є досить важливим, значущим виробником озброєння, як і інші країни. Я думаю, що в контексті забезпечення гарантій безпеки поступово формуватимуться певні кредитні лінії для України під закупівлю насамперед європейського озброєння», – наголосив експерт (URL: <https://uatv.ua/uk/yevropejske-turne-zelenskogo-ispaniya-ta-frantsiya-posylyuyut-oboronnu-spivpratsyu-z-ukrayinoyu>. 2025. 19.11).

За його словами, американська зброя також закуповуватиметься, але та, яку складно замінити європейською. «Ми спостерігаємо процес переходу до

нових реалій, коли США, безумовно, залишаються гарантом безпеки Європи в контексті ядерної “парасольки”, космічної розвідки тощо, але перестають бути основним фактором безпеки на Європейському континенті», – підкреслив експерт.

В. Потапенко переконаний, що європейські країни готові перебудовуватися, готові продавати зброю Україні, готові розглядати Україну всередині свого контуру безпеки – у межах загальної європейської системи. Формування стратегічної автономії Європи та її контуру безпеки рухається саме в цьому напрямі. «Відповідно, Іспанія як виробник озброєнь досить широкого спектра – піхотних озброєнь, стрілецької зброї, транспортерів, танків, різноманітних артилерійських і ракетних систем – цілком може прагнути продавати свою зброю Україні за ті кошти, які вона вноситиме як кредит у рахунок цих 5 % свого внеску в загальну натовську безпеку. Я думаю, що це цілком реалістична програма переговорів з Іспанією», – зазначив експерт.

На думку експертів, візит В. Зеленського до Іспанії продемонстрував важливість співробітництва із цією країною. Під час візиту основна увага приділялася саме оборонній співпраці.

Візит Президента України до Туреччини мав трохи інший характер. Основною метою цього візиту було обговорення шляхів припинення війни. Планувалася зустріч із представникам США для узгодження «мирного плану». Проте запланована зустріч з американською делегацією на чолі з спецпосланцем Президента США С. Віткоффом не відбулася. Натомість відбулися важливі переговори з Президентом Туреччини.

В. Зеленський прибув до Стамбула 19 листопада, де його зустрів Президент Туреччини Р. Т. Ердоган. Далі президенти провели зустріч, у якій також узяли участь міністр закордонних справ Х. Фідан, голова Національної розвідки І. Калін і головний радник Президента з питань зовнішньої політики та безпеки А. Ч. Килич.

Президент Туреччини Р. Т. Ердоган закликав до відновлення переговорів між Україною та Росією в Стамбулі, а також розширення їх тематики.

Р. Т. Ердоган нагадав, що Туреччина прийняла загалом три раунди «мирних переговорів» між Україною та Росією, під час яких «вдалося досягти певного прогресу, зокрема в гуманітарних питаннях». «Крім того, сторони змогли безпосередньо обговорити питання щодо припинення вогню, миру та інших військових аспектів. Ми розглядаємо всі ці кроки як цінні досягнення», – заявив турецький Президент (URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/11/19/7225266>. 2025. 19.11).

Він зазначив, що під час переговорів з В. Зеленським також виступив за продовження «стамбульського процесу» з «прагматичним та орієнтованим на результат підходом». «Ми вважаємо доцільним, щоб “стамбульський процес”

відновився з більш широким змістом і спрямувався на розв'язання проблем, що набули вже критичного характеру», – наголосив Р. Т. Ердоган.

Після завершення зустрічі Президент України В. Зеленський прокоментував свої переговори з лідером Туреччини Р. Т. Ердоганом. Він назвав зустріч «продуктивною та змістовною». Сторони обговорили, зокрема, спільні виробничі проекти у сфері оборони, а також дипломатичну ситуацію та пошук шляхів до справедливого миру. «Також працюємо, щоб до Нового року відновити обміни та повернути додому українських військових полонених, українських цивільних, які утримуються Росією, та викрадених українських дітей», – заявив В. Зеленський (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/11/19/novyna/polityka/myr-obminy-oboronna-spivpracya-zelenskyj-pidbyv-pidsumky-zustrichi-erdohanom>. 2025. 19.11).

Він повідомив, що під час зустрічі також ішлося про участь Туреччини в «коаліції охочих», зокрема у її морському компоненті. За словами Президента, спільні дії з Туреччиною є ключовими для безпеки в Чорному морі.

В. Зеленський відзначив важливість включення Туреччини до дипломатичної роботи. «Президент Ердоган сьогодні запропонував формати розмови, які я підтримав, і для нас важливо, що Туреччина готова надати необхідний майданчик. Ми готові працювати і в будь-яких інших змістовних форматах, які можуть дати результат», – наголосив Президент України.

Він також заявив про готовність працювати в координації разом з усіма партнерами, «щоб американське лідерство залишалося дієвим, сильним і наближало мир, який протримається довго та дасть безпеку людям».

Керівник Офісу Президента України А. Єрмак підбив підсумки робочого візиту В. Зеленського до Туреччини, наголосивши на його стратегічній важливості для оборонної, дипломатичної та гуманітарної складових української стійкості в умовах війни.

А. Єрмак підкреслив, що зустріч Президента України з Президентом Туреччини Р. Т. Ердоганом була продуктивною та змістовною. Туреччина підтвердила принципову позицію – підтримку незалежності України, її суверенітету та невід'ємного права на самооборону. «Одним із ключових блоків перемовин стало подальше посилення оборонної співпраці, зокрема спільні виробничі проекти, які здатні зміцнити оборонну промисловість України й забезпечити довгострокову стійкість у протистоянні російській агресії», – наголосив керівник Офісу Президента (URL: <https://aspi.com.ua/news/politika/vizit-prezidenta-ukraini-do-turechchini-posiliv-oboronnu-spivpracyu-ta-diplomatichni#gsc.tab=0>. 2025. 20.11).

За його словами, важливим елементом діалогу були дипломатичні кроки, спрямовані на завершення війни. «Росія не може отримати жодної винагороди за війну та вбивства. Мир і безпека мають бути гарантовані для всіх у Європі та суміжних регіонах», – підкреслив керівник ОП.

Він подякував Туреччині за всі дипломатичні зусилля та допомогу Україні.

Проте, як зазначають спостерігачі й експерти, позитивний результат у переговорному процесі можливий у тому випадку, якщо США більш активно тиснутимуть на Росію для досягнення бажаного результату.

Міжнародні медіа зазначають, що Київ має намір використати тиск Вашингтона на Москву, щоб зрушити заморожений процес. Кремль заздалегідь заявив, що представників РФ на зустрічі не буде, однак планує уважно стежити за її результатами.

Напередодні візиту В. Зеленського до Туреччини заступник міністра закордонних справ України С. Кислиця заявив, що переговорний трек фактично заблоковано. В інтерв'ю The Times він нагадав, що зустрічі в Стамбулі 16 травня, 2 червня та 23 липня перетворилися на імітацію процесу: російська сторона уникала обговорення конкретних кроків, заперечувала українську ідентичність і пропонувала створювати групи в месенджерах для видимості просування. Водночас російські перемовники відхиляли навіть ідею тимчасового припинення вогню. «Росіяни постійно ухилялися від обговорення суті. Натомість вони пропонували створювати робочі групи та чати у WhatsApp, щоб обдурити американців, створивши видимість прогресу, і уникнути нових санкцій. У нормальних переговорах обидві сторони викладають свої аргументи на стіл, шукають точки перетину, визначають, де сіра зона, а де – неприйнятні позиції. До цього етапу ми так і не дійшли. Крім того, вони контролюють один одного та доповідають, наскільки жорстко кожен з них відстоював позицію», – зазначив С. Кислиця (URL: <https://uatv.ua/uk/turechchyna-proponuye-onovlenyj-format-chy-gotova-rosiya-do-realnoyi-rozmovy-pro-myr>. 2025. 21.11).

О. Буряченко, кандидат політичних наук, голова Міжнародної асоціації малих міст, вважає важливим і плідним результат візиту В. Зеленського до Туреччини. Щоправда, він не впевнений, що Росія приєднається найближчим часом до серйозного переговорного процесу. «Поки якихось відчутних і знакових результатів тиску як європейських, так і американських партнерів на Путіна і на РФ немає. Тобто, як на мене, потрібно робити те, про що завжди говорила Україна, про що говорив наш Президент В. Зеленський: продовжувати тиск на агресора. Конкретний мілітарний тиск, санкційний тиск має наблизити мир через силу. Тобто, по суті, змусити представників РФ і безпосередньо президента Путіна сісти за стіл переговорів на справедливих умовах», – наголосив експерт.

За його словами, коли Стамбул або Анкара є важливим міжнародним майданчиком, це підвищує значення Туреччини як регіонально значущого гравця, який може знаходити точки дотику з усіма – з американцями, з європейцями, з Китаєм, з РФ. Це місце, де сходиться багато доріг.

На думку експерта, Туреччина має виступити сьогодні як сильний драйвер відновлення першого етапу переговорного процесу, виділеного в

окремий трек – повернення полонених, тому що загальний переговорний процес справді стоїть на паузі, що логічно. Він не приносив і не приніс за три тури переговорів жодних відчутних результатів, крім повернення військовополонених. Тому тематику виділили в окремий трек. «Зараз складно сказати, чи буде відновлюватися в широкому сенсі переговорний процес щодо відновлення миру, щодо примушення РФ до справедливого миру. Якщо Туреччина хоче відігравати важливу роль у мирних переговорах, вона має зробити все, щоб посадити Росію за стіл переговорів», – підкреслив О. Буряченко (URL: <https://uatv.ua/uk/turechchyna-proponuye-onovlenyj-format-chy-gotova-rosiya-do-realnoyi-rozmovy-pro-myr>. 2025. 21.11).

У свою чергу Г. Чижев, політолог, керівник Центру сприяння реформам усе ж покладає надії на переговори в Туреччині (хоча б у гуманітарній сфері). За його словами, Стамбул – це хороша платформа для переговорів про повернення полонених. Проте, на його думку, гарантій, що нові переговори в Стамбулі не стануть провалом, звичайно, жодних немає. «Але все-таки особисто для мене Стамбул звучить трішки краще, ніж Будапешт. Усе-таки Туреччина – реальна платформа для переговорів. Зрозуміло, що можна довго говорити про моральну в тому числі позицію турецької влади, яка намагається бути своїми хлопцями і для Києва, і для Москви, але що поробиш. З іншого боку, платформа для переговорів необхідна», – наголосив Г. Чижев.

Щоправда, він не впевнений, що росіяни готові зараз серйозно говорити про мир. «Але принаймні ті сигнали, які подала Україна, зокрема заявивши про завершення мирного процесу, явно підштовхнули американське керівництво все-таки далі стимулювати цей процес», – вважає експерт.

При всій безрезультативності попередніх переговорів з росіянами, експерти зазначають, що Стамбул приємний Україні ще й тим, що там досягнуто чимало домовленостей про звільнення українських військовополонених і цивільних заручників. Це не має прямого стосунку до переговорів про досягнення миру або хоча б про припинення вогню. Проте дуже важливо, щоб якомога більше українських полонених повернулися на Батьківщину. І якщо хоча б цього вдасться досягти в Стамбулі, значить, дарма витрачені сили.

М. Закіров, заввідділу СІАЗ НБУВ

Реакція України і європейських партнерів на «мирний план Трампа»

На минулому тижні намагання вирішити питання із завершенням російсько-української війни, що з приходом до влади в США нової адміністрації нагадують гойдалку, отримали новий поштовх у вигляді чергового «мирного плану». Однією з особливостей його презентації стало широке залучення з перших днів засобів масової інформації. Саме з преси

світова спільнота вперше дізналася про наявність якогось плану, робота над яким відбувалася протягом декількох місяців. Додаткової інтриги додає той факт, що підготовка відбувалася в цілковитій таємниці й до неї не були залучені ні Україна, ні її європейські партнери. Отже, гойдалка продовжує розхитуватися – після стадії більш-менш конструктивного діалогу у форматі США – європейські держави – Україна вона знов хитнулася в бік переговорів у форматі США – РФ. Уже вкотре адміністрація Д. Трампа намагається перетворити Україну і її європейських партнерів у статистів, що повинні обговорювати готові напрацювання, які, з огляду на постійно декларовану позицію Кремля, виявляються заздалегідь неприйнятними.

Зокрема, на тлі розмов й обговорень запропонованого «мирного плану» і візиту до України делегації армії США на чолі з міністром армії Д. Дрісколлом у Кремлі заявили, що «не мають у планах зустрічей з Дрісколлом та не бачать підстав змінювати свої вимоги щодо припинення війни. Як нагадало видання “NBC News”, Песков підкреслив, що позиції Москви залишаються такими ж жорсткими, як і під час попередніх контактів у серпні» (URL: <https://focus.ua/uk/politics/733679-mirniy-plan-ssha-tramp-shvaliv-28-punktliy-plan-miru-mizh-rosiyeyu-ta-ukrajinoyu-detali>).

За попередньою інформацією, що була надана в ЗМІ, адміністрація Д. Трампа підготувала проєкт із 28 пунктів, який може стати основою для припинення війни між Україною та Росією. За даними NBC News, Д. Трамп погодив основний зміст «мирного плану», який упродовж останніх тижнів у закритому режимі готували високопосадовці його адміністрації. Робота над документом включала консультації з російським представником К. Дмитрієвим та окремими українськими посадовцями, хоча Київ у формуванні змісту участі не брав. До розробки долучилися спеціальний посланець С. Віткофф, віцепрезидент Д. Ді Венс, державний секретар М. Рубіо та радник Президента Д. Кушнер. За словами американських чиновників, план передбачає створення умов для довготривалого припинення бойових дій і містить елементи гарантій безпеки для обох сторін (URL: <https://focus.ua/uk/politics/733679-mirniy-plan-ssha-tramp-shvaliv-28-punktliy-plan-miru-mizh-rosiyeyu-ta-ukrajinoyu-detali>).

За даними ЗМІ, утаємниченість підготовки плану підтверджувалася високопосадовцями з адміністрації Д. Трампа. «Спецпредставник Віткофф тихо працює над цим планом протягом місяця, отримуючи інформацію як від українців, так і від росіян щодо того, які умови є прийнятними для них для припинення війни. Обидві сторони повинні будуть піти на поступки, не лише Україна... Чиновник також зазначив, що Президент США Трамп обізнаний із процесом роботи Стіва Віткоффа... Президент був поінформований про план і підтримує його» (URL: <https://suspilne.media/1169728-tramp-poinformovanij-pro-plan-dla-pripinenna-vijni-rf-proti-ukraini-ta-pidtrimue-jogo>).

Проте, за інформацією інших видань, представники України до обговорень плану доступу не мали, що може свідчити про заздалегідь

неприйнятні умови можливого плану. Зокрема: «Агенція Axios 19 листопада опублікувала матеріал, де пише, що адміністрація Д. Трампа нібито проводить таємні консультації з представниками Росії щодо розробки плану задля завершення російсько-української війни. Одним зі своїх джерел Axios називає американського чиновника, за словами якого, спецпредставник Трампа С. Віткофф “керує розробкою плану і вже обговорив його з головою російського фонду прямих інвестицій Кирилом Дмитрієвим”. За даними українського джерела Axios, цього тижня Віткофф нібито обговорив новий “план” із секретарем РНБО Рустемом Умеровим у Маямі» (<https://suspilne.media/1169728-tramp-poinformovanij-pro-plan-dla-pripinenna-vijni-rf-proti-ukraini-ta-pidtrimue-jogo>). Отже, як зазначають спостерігачі, якщо навіть припустити, що С. Віткофф дійсно зустрічався із секретарем РНБО Р. Умеровим, то з ним він лише обговорював план, а з представниками Росії адміністрація проводила таємні консультації щодо розробки плану. До речі, зазначена ймовірна зустріч С. Віткоффа з Р. Умеровим щодо плану, можливо, і є тією причиною, з якою Р. Умеров несподівано вирушив до США. Слід нагадати, що в Україні ця поїздка викликала багато запитань серед опозиційних політиків і деяких спостерігачів, які, на тлі останніх подій навколо Енергоатому, висували різні теорії.

Тим часом газета “Financial Times” оприлюднила нові подробиці «мирного плану». Територіальні поступки: передача Росії решти східного Донбасу (включно з територіями, які нині контролює Київ); скорочення армії: зменшення чисельності Збройних сил України вдвічі; військові обмеження: заборона на розміщення іноземних військ та припинення постачання західної далекобійної зброї; зменшення обороноздатності: відмова України від ключових видів озброєння та скорочення військової допомоги від США; гуманітарний блок: надання російській мові статусу офіційної державної та відновлення офіційного статусу відділення Російської православної церкви. За даними “Financial Times”, офіційні особи в Києві, яких поінформували про план, заявили, що він тісно відповідає максималістським вимогам Кремля, додавши, що без істотних змін він не буде реалізований для України (<https://suspilne.media/1169728-tramp-poinformovanij-pro-plan-dla-pripinenna-vijni-rf-proti-ukraini-ta-pidtrimue-jogo>). Отже, уже перше знайомство зі змістом плану підтверджує, що українська сторона не брала участі в його підготовці. План побудований виключно на бажаннях Кремля і практично не вирізняється від відомих з часів Стамбульської зустрічі 2022 р. вимог капітуляції України. Звісно, що у такому вигляді це неприйнятно не лише на етапі теперішньому, але і не гарантує тривалого миру в принципі.

За словами кореспондентки Deutsche Welle в Україні Л. Ржеутської, українці назвали спільну розробку США та Росії «мирним планом капітуляції України». Експерт з питань Північної Америки аналітичного центру «Українська призма» О. Краєв зазначає: «До кінця незрозуміло: це реально план, який розроблявся Білим домом, чи це план, який розроблявся окремо

Віткоффом і потім був Трампом підтриманий, чи це взагалі щось інше з боку Держдепу?» У свою чергу народний депутат із фракції «Європейська солідарність», представник України в ПАРЄ О. Гончаренко вважає, що анонсовані у ЗМІ домовленості США та Росії нагадують план капітуляції України. «Головна гарантія для України, як і для будь-якої іншої країни, – це власні Збройні сили, – сказав О. Гончаренко в коментарі DW. – Саме цього хоче Росія – зменшити українську армію, щоб добити Україну під час наступного нападу». Голова Київського безпекового форуму (КБФ), експрем'єр-міністр України (2014–2016 рр.) А. Яценюк наголошує: «Все те, що зараз демонструється як начебто новий мирний план, не має нічого спільного з миром – це план повзучої капітуляції України. І всі тези, які є в цьому так званому “мирному плані”, – це всі тези, які повністю копіюють позицію Путіна, висловлену майже чотири роки тому» (URL: <https://www.dw.com/uk/mirnij-plan-kapitulacii-ukrainci-pro-plan-trampa/a-74824110>).

Разом з тим деякі спостерігачі звертають увагу на той факт, що для перших кроків щодо висунення плану було використано не офіційні джерела, а ЗМІ, що може вказувати на певні наміри ініціаторів. Зокрема, співголова опозиційної парламентської фракції «Європейська солідарність» І. Геращенко написала у фейсбуці: «Очевидно, цей злив у медіа – зондаж ґрунту, наскільки втомилася Україна і українці і наскільки готові до упокорення». У свою чергу О. Краєв припускає, що американський Президент та його оточення тестує українське суспільство та міжнародних партнерів України, на що саме вони готові погодитися для завершення війни в Україні, але тиснути на Україну США поки не будуть. За його оцінкою, сьогодні ситуація перебуває на етапі «розмов про розмови». Експосол України в США В. Чалий вважає, що це не остаточні пропозиції Д. Трампа. Якби це був остаточний «план Трампа», то він доручив би поставити до відома хоча б залучених до цієї справи конгресменів та ключові європейські столиці (чого, очевидно, не зроблено). «Тому не панікуйте. Поки що – це “план Дмитрієва – Віткоффа”, який не має шансів зараз на реалізацію», – написав В. Чалий у фейсбуці (URL: <https://www.dw.com/uk/mirnij-plan-kapitulacii-ukrainci-pro-plan-trampa/a-74824110>).

Деякі експерти пов'язують несподіване виникнення «мирного плану» із корупційним скандалом в Енергоатомі. Збіг у часі таких подій, кожна з яких окремо вже здатна викликати величезний резонанс як в Україні, так і серед її партнерів, не може бути випадковістю. Тобто можна припустити, що ми маємо справу із ретельно підготовленим планом, спрямованим на підриг довіри партнерів, внесення розладу у позиції та підвищення напруги всередині України. Зокрема, аналітик, співзасновник громадянської платформи «Нова Країна» В. Пекар вважає: «Подібні плани вкидаються далеко не вперше, і реакція на них українського суспільства відображає втому й зневіру суспільства, брак довіри до влади, яку підозрюють в готовності підписати

якусь зраду навіть ті, хто в соціологічних опитуваннях готовий за неї голосувати. Якби суспільство було впевнене, що влада не підпише неприйнятні умови, то й не переживало би так. Водночас треба підкреслити, що жоден варіант угоди, на яку суспільство не погодиться, просто не може бути реалізований. Будь-який план чи будь-які переговори, якщо за столом немає Європи, не спрацюють. Ця позиція також буде підтримана Сполученими Штатами Америки, які намагаються перекласти на Європу повну відповідальність за власну безпеку. Поразка України не несе Трампу жодних політичних дивідендів, скоріше навпаки, враховуючи рівень підтримки американським суспільством України, хай навіть зіпсованої корупційною кризою» (URL: <https://www.dw.com/uk/mirnij-plan-kapitulacii-ukrainci-pro-plan-trampa/a-74824110>).

Отже, незважаючи на відкрито проросійський характер висунутого плану, не варто приймати його як реальну позицію адміністрації Д. Трампа. По-перше, характер подання інформації свідчить про те, що це більше намагання збурити ситуацію і таким чином активізувати процес. По-друге, внесення у план задалегідь неприйнятних для України положень у сукупності з корупційним скандалом лише підтверджує його інформаційно-психологічну спрямованість, а не реальну політичну складову. По-третє, усім у світі зрозуміло, що ніякі рішення щодо російсько-української війни без участі України та її європейських партнерів у принципі неможливі. Саме тому, на думку експертів, можна припустити, що Д. Трамп учергове використовує звичну для нього тактику провокацій з метою перевірки партнерів і спонукання до більш рішучих дій.

Водночас більшість спостерігачів зазначають, що не слід ставитися до цього плану із зайвою легковажністю, оскільки йдеться про найбільший з часів Другої світової війни конфлікт у Європі із численними жертвами, а ініціатором плану є ключовий актор світової політики. «Україна опинилася перед одним із найскладніших рішень за весь час повномасштабної війни. Президент В. Зеленський попередив, що країна ризикує або втратити свою гідність і свободу, або – підтримку Вашингтона, якщо відхилить американський мирний план, який фактично закріплює ключові вимоги Росії», – пише Reuters (URL: <https://www.unian.ua/war/mirniy-plan-trampa-ukrajina-na-porozi-nayvazhchogo-viboru-za-vsyu-viynu-zmi-13204059.html>).

Разом із надзвичайно невігідними для України положеннями «мирного плану» додаткового драматизму ситуації додає позиція американського Президента який у своїх коментарях не лише встановив жорсткий дедлайн, але знов згадав свій вислів на сумнозвісній зустрічі у Білому домі навесні 2025 р. Зокрема, Президент США Д. Трамп у коментарі Fox News заявив, що Київ має прийняти план уже цього тижня. Пізніше він сказав журналістам: «Йому (Зеленському. – УНІАН) це має сподобатися, а якщо не сподобається... то їм варто просто продовжувати боротьбу, мабуть». Д. Трамп додав, що В. Зеленському «доведеться прийняти те, чого він не прийняв раніше», і

нагадав про їхню зустріч у Білому домі: «Я сказав: “У вас немає на це карт”» (URL: <https://www.unian.ua/war/mirniy-plan-trampa-ukrajina-na-porozi-nayvazhchogo-viboru-za-vsyu-viynu-zmi-13204059.html>). Крім того, у ЗМІ лунає інформація, що у випадку відмови від пропозицій «мирного плану» США погрожують припинити постачання зброї та обмін розвідданими.

Проте європейські лідери категорично висловились проти нав'язаних Україні поступок. Зокрема, голова дипломатії ЄС К. Каллас попередила: «Це дуже небезпечний момент. Росія не має права вимагати поступок від країни, яку вона атакувала». «Росія отримує все, що хоче, а Україна – майже нічого», – зазначив Т. Еш із Chatham House. Україна разом із Великою Британією, Францією та Німеччиною розробляє власний варіант плану. Європейців не консультували під час створення американського документа, і вони вже висловили тверду підтримку Києву. Ця тема стане ключовою на саміті G20 у Йоганнесбурзі – навіть попри відмову Д. Трампа приїхати. Україна, за словами джерел, наполягає на тому, що гарантії безпеки мають бути юридично обов'язковими та рівноцінними до ст. 5 НАТО – інакше новий напад Росії буде лише питанням часу. (URL: <https://www.unian.ua/war/mirniy-plan-trampa-ukrajina-na-porozi-nayvazhchogo-viboru-za-vsyu-viynu-zmi-13204059.html>). Отже, позиція України та її партнерів на сьогодні більш-менш відомі, й до справи мають долучатися переговорні групи, які узгоджуватимуть практичний зміст плану.

Джерелом певної надії на можливість вироблення максимально прийняттого мирного плану є той факт, що, на думку деяких спостерігачів, навіть у запропонованому плані є вигідні або принаймні прийнятні для України пункти. Зокрема, у виданні “The Telegraph” нагадали, що одним із пунктів плану є визнання суверенітету України. Проте такі обіцянки Москва ігнорувала в минулому. Також у виданні згадали вимогу щодо обмеження Збройних сил України до 600 тис. осіб. Може здатися, що це серйозна поступка на користь Росії, але це більше, ніж обговорювалося у 2022 р. і значно вище російських вимог. Крім того, у «мирному плані» не передбачено обмежень на далекобійну зброю. У виданні додали, що в «мирному плані» міститься пункт про те, що Україна зможе вступити до Європейського Союзу. Іншим вигідним для України пунктом є створення нового гуманітарного комітету. Він покликаний допомогти провести обмін полоненими і тілами загиблих за принципом «всіх на всіх». Також у документі зазначено, що буде повернуто всіх цивільних полонених і дітей, яких викрала Росія. Крім того, буде реалізовано програму возз'єднання сімей та вжито заходів для допомоги жертвам війни. Пункт про проведення виборів в Україні протягом 100 днів після укладення перемир'я у виданні також вважають вигідним для Києва. Москва раніше закликала Україну провести вибори прямо під час війни, перш ніж погоджуватися на будь-яку мирну угоду. Ще одним пунктом «мирного плану» є набуття чинності перемир'я між Україною і Росією, коли обидві країни погодяться з цим меморандумом. У виданні підкреслили, що цей пункт

вигідний Україні, оскільки росіянам доведеться відступити за демілітаризовану зону (URL: <https://www.unian.ua/war/mirniy-plan-ssha-yaki-punkti-ugodi-vigidni-ukrajini-13203966.html>).

Ще одним фактором, який зменшує негативне враження від значної частини змісту «мирного плану» та висловлювань Президента Д. Трампа щодо дедлайну та оцінок ситуації, є позиція всередині США. Зокрема, останнім часом спостерігачі відзначають не лише збереження, але і зростання серед американців підтримки України і, що особливо важливо, серед республіканців.

Крім того, проект мирної угоди, яку адміністрація Д. Трампа пропонує для припинення російсько-української війни, розкритикували і у Конгресі. Так, сенатор М. Макконнелл завив: «Путін витратив цілий рік, намагаючись виставити за дурня Президента Трампа. Якщо посадовці адміністрації більше турбуються про те, як умиротворити Путіна, аніж про забезпечення реального миру – Президенту потрібні нові радники. Винагороджувати російську бійню було б катастрофою для інтересів Америки. А така капітуляція, як вихід з Афганістану за Байдена, була б катастрофою для спадку “миру завдяки силі”». Сенаторка-демократка Д. Шахін, яка є співголовою комітету закордонних справ сенату, заявила: «Що справді треба робити США – це тиснути на Путіна, надати далекобійну зброю, накладати вторинні санкції на компанії, які підживлюють російську воєнну машину, і змусити Путіна сідати за стіл для справжніх перемовин. Ми у цій угоді не маємо представляти інтереси Росії». Очільник комітету Збройних сил у сенаті, республіканець Р. Вікер зауважив: «Україну не можна примушувати віддавати її землі одному з найгірших воєнних злочинців світу в особі Путіна. Розміри та розташування Збройних сил України – це суверенний вибір її влади та народу. А будь-які запевнення, що надаються Путіну, не мають винагороджувати його лихі дії чи підривати безпеку США або їхніх союзників. Зокрема, будь-які припущення, що ми можемо забезпечувати контроль над озброєнням з таким серійним брехуном і вбивцею як Путін, слід сприймати з особливим скепсисом». Республіканець Б. Фіцпартік розпочав збір підписів для винесення на голосування законопроекту про посилені санкції проти Росії (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2025/11/22/8008491>). Отже, незважаючи на уявлення, що Д. Трамп може робити все, навіть руйнувати частину історичної споруди Білого дому, конгресмени і сенатори демонструють розуміння ситуації і готовність діяти. За умов підтримки з боку Конгресу і виборців позиція адміністрації Президента США, яка впритул підходить до старту проміжних виборів, скоріше, буде більш поступливою, ніж це може здаватися на перший погляд.

Цілком очікувано бурхливою була реакція експертного середовища на появу «мирного плану». З огляду на оприлюднений зміст 28 пунктів плану усі експерти зійшлися на думці, що умови майже повністю не враховують інтереси України і тим самим не підтверджують готовність РФ до припинення війни, оскільки у загальному розгляді сприймаються як вимоги до капітуляції.

Зокрема, експерт «Української призми» О. Краєв зазначив: «...Риторика Москви залишається незмінною: Росія домагається територіальних поступок, скорочення української армії та відмови від НАТО і не демонструє жодної реальної готовності до навіть тимчасового припинення вогню. Нормальна дипломатія так не працює». Експерт оцінює як позитивний той факт, що американські учасники процесу після будь-яких контактів із росіянами одразу інформують про це Україну та європейців. Водночас О. Краєв упевнений: план Віткоффа «точно не буде взятий за основу», оскільки «там нема що брати за основу» (URL: <https://explainer.ua/myrnyj-plan-trampa-shhodo-vijny-v-ukrayini-shho-vzhe-vidomo-i-yak-jogo-otsinyuyut-eksperty>). Отже, запропонований план не слід розглядати як спробу нав'язати готові рішення і, відповідно, занепокоєння щодо погроз згортання співробітництва з боку США скоріш видається як чергова риторика у стилі Д. Трампа яка, за досвідом попередніх місяців, може дуже швидко і кардинально змінюватися.

У свою чергу експосол України у США В. Чалий називає документ не «планом Трампа», а радше «планом Дмитрієва – Віткоффа»... Якби це був офіційний план американської адміністрації, наголошує він, про нього були б поінформовані принаймні залучені конгресмени та ключові європейські столиці. Це, на думку В. Чалого, свідчить про попередній етап процесу, коли США лише «вибудовують крайні рамки потенційних компромісів на майбутнє»... Він закликає повертатися до принципу «нічого про Україну без України» та формувати власний, реалістичний український план завершення війни, узгоджений із США, ЄС, Канадою, Японією, Південною Кореєю та Австралією (URL: <https://explainer.ua/myrnyj-plan-trampa-shhodo-vijny-v-ukrayini-shho-vzhe-vidomo-i-yak-jogo-otsinyuyut-eksperty>).

Окремо експерти звертають увагу на необхідність зберігати якомога більшу стабільність всередині України і протидіяти намаганням використати внутрішньоукраїнські проблеми для розхитування ситуації. Так, політолог В. Фесенко зауважує: «...Сам план Віткоффа – Дмитрієва – це “draft”, інструмент для реанімації переговорного процесу, а не готовий документ». Він вважає, що адміністрація Д. Трампа прагне прискорити переговори, можливо, навіть «до Різдва», але реальних підстав для прориву наразі немає. На його переконання, Росія не зацікавлена у припиненні війни, активізує бойові дії та стежить за внутрішньополітичними процесами в Україні, сподіваючись на загострення кризи (URL: <https://explainer.ua/myrnyj-plan-trampa-shhodo-vijny-v-ukrayini-shho-vzhe-vidomo-i-yak-jogo-otsinyuyut-eksperty>).

У свою чергу експерт із питань Росії І. Тишкевич вважає, що нинішня ситуація може стати періодом підвищеного тиску на Україну. За його оцінкою, команда Д. Трампа намагається використати одночасно і події на фронті, і внутрішню політичну кризу для формування вигідного для себе переговорного моменту. Москва, своєю чергою, підсилює цей фон інформаційними маневрами, створюючи враження послаблення українських позицій. Ключовим для України стане внутрішня стійкість, зокрема кадрові

рішення та демонстрація готовності до перезавантаження управлінських підходів. На зовнішньому рівні важливо швидко узгодити позиції з провідними європейськими столицями, які побоюються, що надмірні поступки Росії можуть відтворити логіку Мюнхена 1938 р. (URL: <https://explainer.ua/myrnyj-plan-trampa-shhodo-vijny-v-ukrayini-shho-vzhe-vidomo-i-yak-jogo-otsinyuyut-eksperty>).

Отже, головний посил, що його надали своїми роздумами експерти, полягає у необхідності швидких і рішучих дій України у напрямі напрацювань спільних з європейськими партнерами пропозицій до мирного плану і розгортання активного переговорного процесу зі США. Слід зауважити, що Президент В. Зеленський зі своєю командою оперативно і адекватно відреагували на ситуацію. У найкоротші терміни була сформована делегація і досягнута домовленість про зустріч з американцями в Женеві.

Уже 23 листопада в Женеві пройшла зустріч представників України, країн Європи та США. Під час цих зустрічей представники країн обговорили пропозицію США щодо мирного плану для завершення війни Росії проти України та пропозицій України та країн Європи. Президент України В. Зеленський повідомив, що американські пропозиції можуть врахувати низку елементів, які засновані на українському баченні та є критично важливими для національних інтересів України у мирному плані для завершення війни Росії проти України. Уже після першої частини зустрічі держсекретар США М. Рубіо заявив: «На мою особисту думку, ми провели, мабуть, найбільш продуктивну та змістовну зустріч у всьому цьому процесі з моменту нашого залучення. У нас є дуже якісний робочий матеріал, який уже був побудований на основі внеску від усіх відповідних залучених сторін, і ми змогли зараз пройти деякими з цих пунктів, і я думаю, ми досягли значного прогресу». У свою чергу голова Офісу Президента України А. Єрмак повідомив: «Ми досягли дуже хорошого прогресу, і ми рухаємося вперед до справедливого та тривалого миру. Український народ заслуговує і прагне цього миру більше, ніж будь-хто на цій планеті» (URL: <https://susplne.media/1171708-u-zenevi-rozpocalis-peregovori-predstavnikov-ukraini-ta-ssa>).

У цілому за результатами переговорів у Женеві, за повідомленням РБК-Україна, держсекретар США М. Рубіо заявив, що в американський план внесуть певні зміни. За інформацією видання, у Женеві делегаціям вдалось погодити більшість норм плану США, а значну частину зі спірних – скорегувати. Серед них – питання чисельності ЗСУ, щодо ЗАЕС, щодо формату обміну полоненими та повернення засуджених. Натомість пункти, що стосуються територій та закріплення невступу України до НАТО у Конституції, за даними РБК-Україна, делегації домовились «винести за дужки» – вони мають бути обговорені та узгоджені на рівні президентів В. Зеленського і Д. Трампа. Їхня зустріч може відбутися вже цього чи наступного тижня, хоча конкретної домовленості щодо дати в Женеві не було

узгоджено (URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/bude-teplo-mistsyami-doshchi-sinoptiki-dali-1763904338.html>).

Разом з тим європейські лідери, незважаючи на необхідність підготовки й участі у саміті G20, який відбувається цими днями у Йоханнесбурзі, підготували свій мирний план щодо України. Як зазначає The Telegraph, цей європейський план значно відрізняється від американської пропозиції і в багатьох пунктах є більш сприятливим для України. Ці 24 пункти європейського плану включають: обидві сторони конфлікту беруть на себе зобов'язання повного і безумовного припинення вогню – у повітрі, на суші та на морі; сторони негайно розпочинають переговори з технічних питань моніторингу припинення вогню за участю США та європейських країн; запроваджується міжнародний моніторинг припинення вогню під керівництвом США та партнерів України; створюється механізм подачі повідомлень про порушення перемир'я, а також для розслідування та обговорення коригувальних заходів; Росія безумовно повертає всіх депортованих і незаконно переміщених українських дітей; сторони обмінюють усіх військовополонених за принципом «всіх на всіх»; Росія звільняє всіх утримуваних цивільних; після підтвердження стійкості припинення вогню сторони роблять гуманітарні кроки, зокрема дозволяють зустрічі сімей через лінію зіткнення; суверенітет України дотримується і знову підтверджується; Україну не примушують до нейтрального статусу; Україна отримує міцні юридично обов'язкові гарантії безпеки, включно з боку США, аналогічні ст. 5, щоб запобігти майбутній агресії; на Збройні сили України та оборонну промисловість не накладається жодних обмежень, включно з міжнародним співробітництвом; держави-гаранти формуються як спеціальна група з європейських країн і готових приєднатися держав поза Європою; Україна самостійно вирішує питання про присутність, озброєння та операції дружніх сил, запрошених українським урядом; членство України в НАТО залежить від консенсусу всередині Альянсу; Україна стає членом Європейського Союзу; Україна зберігає статус без'ядерної держави в рамках ДНЯЗ (Договору про нерозповсюдження ядерної зброї); територіальні питання обговорюватимуться і вирішуватимуться після повного і безумовного припинення вогню; територіальні переговори починаються з урахуванням поточної лінії контролю; після досягнення домовленостей сторони зобов'язуються не змінювати їх силовим шляхом; Україна відновлює контроль над Запорізькою АЕС (за участю США), а також над Каховською дамбою. Буде створено механізм передачі контролю; Україна отримує безперешкодний прохід Дніпром і контроль над Кінбурнською косою; Україна та її партнери здійснюють економічне співробітництво без обмежень; Україна буде повністю відновлена і отримає фінансову компенсацію, включно з російськими державними активами, які залишаться замороженими доти, доки Росія не відшкодує збитки; санкції, запроваджені проти Росії з 2014 р., можуть бути частково і поступово пом'якшені тільки після досягнення сталого миру, з

можливістю їхнього автоматичного відновлення в разі порушення угоди. Будуть розпочаті окремі переговори про європейську архітектуру безпеки за участю всіх держав ОБСЄ (URL: <https://www.unian.ua/world/povniy-mirniy-plan-yevropi-shchodo-ukrajini-the-telegraph-opublikovalo-vsi-24-punkti-13205424.html>). Звісно, що ці умови значно більш сприятливі для України і на теперішньому етапі навряд чи будуть прийняті Кремлем, але це міцне підґрунтя для подальших переговорів, які, скоріш за все, слід очікувати найближчим часом.

Отже, нинішня американська адміністрація вкотре різко підвищила градус політичної температури і спонукала Європу до швидких дій. Враховуючи вже накопичений досвід комунікації у такому режимі, можна очікувати подальших кроків для досягнення сталого і справедливого миру. Результати зустрічі в Женеві, підготовлений європейський мирний план, внутрішньополітична ситуація у США, збереження підтримки України попри корупційні скандали і намагання Кремля роздмухати вогонь суперечностей створюють відповідну основу і дають надію на можливість конструктивного партнерського діалогу і досягнення справедливого миру.

О. Аулін, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Ядерна програма Ірану в сучасному міжнародному контексті: оцінки експертів і політиків

Реалізація Іраном національної ядерної програми здатна кардинально змінити баланс сил на Близькому Сході і навіть вплинути на глобальні ланцюги безпеки, зокрема інтереси України, що залежать від міжнародної стабільності й підтримки партнерів. У 2024–2025 рр. питання іранської ядерної програми знову опинилося в центрі уваги через загострення регіональних конфліктів, посилення іранської активності в ядерній сфері та зростання суперництва між великими державами. Ключова увага зосереджена на небезпеці досягнення Іраном «порогу ядерної зброї» та зміцненні його стратегічного альянсу з Росією і Китаєм.

Після того, як у 2018 р. Вашингтон остаточно вийшов з Ядерної угоди з Іраном / Спільного всеосяжного плану дій (JCPOA), Тегеран значно прискорив свою ядерну програму, наблизившись до «порогу ядерної зброї», накопичуючи великі запаси високозбагаченого урану та обмежуючи доступ інспекторів МАГАТЕ. Це викликало глибоку стурбованість у міжнародній спільноті, особливо в Ізраїлі та США. У відповідь на цю ескалацію та зростаючу загрозу, Ізраїль і, за деякими повідомленнями, Сполучені Штати здійснили серію скоординованих повітряних ударів по ключових ядерних об'єктах Ірану. Ці удари були спрямовані на критичну інфраструктуру збагачення, зокрема захищені підземні центри (як-от Фордо), виробничі

комплекси в Натанзі та інші об'єкти в районі Ісфахана. Метою атак було відкинути Тегеран від межі володіння ядерною зброєю та знищити або істотно пошкодити більшість центрифуг. Хоча атаки призвели до значного фізичного пошкодження та, ймовірно, уповільнили темпи іранської програми, вони також посилили регіональну напруженість і поставили під сумнів можливість подальшого дипломатичного врегулювання проблеми. На тлі цих подій виникло ключове питання: чи є завдані удари достатніми для гарантування довготривалого згорання програми, чи Іран має можливість швидко відновити свої потужності?

Відповідаючи на таке запитання, М. Айзенштадт, старший фахівець із питань міжнародної безпеки Washington Institute for Near East Policy, у своєму аналітичному огляді в липні 2025 р. зазначав: хоча атаки Ізраїлю і США завдали значної шкоди ядерним об'єктам Ірану, це не гарантує довготривалого згорання програми (URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/after-bombing-irans-nuclear-options>). Експерт наголошує, що частина центрифуг вціліла, тому Тегеран може використати «руйнівні рівні запасів» для швидкого відновлення або навіть прискорення збагачення урану до вищих рівнів.

У своїй статті «Ризики та преференції превентивних ударів по Ірану» експерт попереджає, що, попри переваги превентивних ударів (зокрема, відстрочення іранської ядерної готовності), вони несуть значні ризики (URL: <https://www.iiss.org/globalassets/media-library---content--migration/files/publications---free-files/survival/2025/oct-nov/67-5-04-eisenstadt-sm.pdf>). Такі атаки можуть підштовхнути Іран до пришвидшення реалізації власної ядерної програми, переходу до таємних підземних об'єктів або до більш агресивної стратегії стримування, особливо якщо Тегеран сприйматиме атаки по його ядерних об'єктах як пряму загрозу власній незалежності. Це може спровокувати регіональну ескалацію, що вплине на світові енергетичні ринки та безпекові ланцюги.

М. Айзенштадт прогнозує два ключові сценарії подальшого розвитку. Конструктивний – Іран погоджується на поступову угоду за участі МАГАТЕ, часткового зниження збагачення та проведення ретельного міжнародного моніторингу, за умови зняття певних санкцій. Це могло б стати «шляхом назад» за умови сильної координації Заходу, особливо США та ЄС, яка нині під питанням через конфлікти (включно з війною в Україні). Ризиковий сценарій передбачає використання Іраном власної ядерної програми як стратегічного важеля, нарощування наукового потенціалу, приховування справжніх масштабів наявності ядерних матеріалів або технологій, і залишається «на порозі» виробництва зброї. У цьому випадку цілком реальними стають майже повна міжнародна ізоляція тегеранського режиму, нові атаки, гонка озброєнь у регіоні.

П. Клоусон у своїй серпневій аналітичній доповіді «Чи повернуть оновлені санкції ООН Іран за стіл переговорів?» застерігає, що повторне

введення санкцій через механізм їх повернення (snap-back) може бути недостатньо ефективним (URL: https://docs.publicnow.com/viewDoc?filename=129076%5CEXT%5CA873665ADB36531CE6F512AD1E429C86CC80CF72_D322C6E022D7B56CC80E3F11175E36FE4B5B07DC.PDF). Його аналіз показує: ефективність санкцій може бути знижена, якщо Китай або Росія будуть активно протистояти санкційній політиці, надаючи Тегерану фінансову та технологічну підтримку в обхід обмежень. Крім того, Іран може використовувати збагачений уран як політичну «ставку» під час переговорів, змушуючи Захід до поступок.

На думку Р. Неп'ю, наукового співробітника Washington Institute for Near East Policy, Іран нині має три реальні шляхи «реінституалізації» ядерної програми. Перший – обмежитись цивільною співпрацею й іноземними реакторами. Другий – повністю відтворити програмування в офіційному вигляді. Третій – провести таємне відродження, або докорінно перебудувати свій підхід. Експерт підкреслює, що західні партнери повинні не просто намагатися зупинити Іран, а передбачити, який саме сценарій – більш контрольований або ризикований – обере Тегеран. Він радить, щоб США та їхні партнери координували свої дії, блокували передачі технологій та матеріалів і в такий спосіб самі формували маршрути «конструктивної реінтеграції», а не просто карального тиску (URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran>).

Крім того, політичні експерти звертають увагу на те, що Росія, Китай та Іран формують дедалі тіснішу «вісь» стратегічного партнерства. За словами А. Галесевич із 24 каналу, «Китай, Росія, Іран ... намагатимуться сформувати союз, який впливатиме на геополітику у 2025 році» (URL: https://24tv.ua/rosiya-kndr-iran-kitay-vplivatimut-geopolitiku-2025-yaka-rol_n2720442). Для України це означає, що загроза має не тільки регіональний характер, а й вписується в ширшу конфігурацію стратегічної конкуренції, де Москва та Пекін можуть використовувати Тегеран як майданчик для розширення технологічного впливу і протистояння Заходу.

Наприклад, у січні 2025 року Іран і Росія підписали довгострокову стратегію співпраці, яка охоплює сфери наукової та енергетичної кооперації разом із військово-технічним співробітництвом (URL: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2025/01/21/why-russia-and-iran-signed-a-new-strategic-partnership_6737252_4.html). Український експерт М. Гончар прогнозує: «Росія різними шляхами допомагала Ірану прискорити розробку власного ядерного боезаряду. Ці побоювання підсилюються даними Financial Times про друге за останній рік таємне відвідування іранськими вченими-ядерниками Росії, що може бути частиною обміну технологіями подвійного призначення» (URL: <https://hromadske.ua/heopolityka/254935-iranski-vcheni-iadernyky-vdruhe-tayemno-vidvidaly-rosiiu>). Наслідки цього альянсу відчуються не лише на дипломатичному, а й на військово-технічному рівні, що безпосередньо загрожує безпеці України. У коментарі

для DW оглядач С. Данилов наголосив: «Іран ... передає зброю росіянам. Зброю, технології, ще щось ... І тому вони дуже небезпечні» (URL: <https://www.dw.com/uk/vijna-z-iranom-ta-diplomaticni-zusilla-sodo-ukraini-aki-perspektivi/a-72932837>). У цьому контексті українська компонента набуває ваги. За словами Р. Неп'ю, Захід має враховувати, що наприкінці 2025 р. Іран може отримати реальну вигоду від посиленої співпраці з Росією, і це може привести до ще більших загроз. Будь-яке зростання ядерного потенціалу Ірану, пов'язане з РФ, може негативно вплинути на геополітичну динаміку конфлікту в Україні, посилюючи стратегічні можливості російської сторони.

Інтенсифікація співпраці перекладається і на дипломатичну підтримку: у березні 2025 р. Росія та Китай публічно виступили проти нових санкцій щодо Ірану (URL: <https://news.liga.net/ua/all/news/iranska-iaderna-prohrama-kytay-rosiia-ta-iran-zaklykaly-skasuvaty-sanktsii>). Це демонструє, що Москва і Пекін готові захищати Іран на міжнародній арені, знижуючи ефективність тиску Заходу та збільшуючи Тегерану простір для технологічної співпраці з Кремлем.

Керівник безпекових програм у Security Studies Center Х. Файє наголошує, що після атак Ізраїлю в червні 2025 р. Тегеран активніше використовує ядерну риторику як форму стримування (URL: <https://prismeinitiative.org/publications/evolving-role-nuclear-rhetoric-irans-strategic-calculus-heloise-fayet>). Це демонструє, що іранська ядерна програма стає інструментом не лише технологічного, а й символічного використання. Крім того, Іран навіть попри санкції ООН за допомогою Китаю активно працює над своєю балістичною ракетною інфраструктурою (URL: <https://suspilne.media/1151578-iran-aktivizuvav-svou-balisticnu-programu-za-dopomogou-kitau-popri-sankcii-vid-oon/>).

Якщо Іран продовжить отримувати технологічну підтримку, не можна виключати можливості створення «малоформатних» ядерних зарядів. Теоретичні дослідження М. Каплана показують, що навіть приблизно 40 кг урану, збагаченого до 60 %, можуть бути використані для створення імпровізованої ядерної зброї на кілька кілотонн (URL: <https://arxiv.org/abs/2507.20390>). Можливість продукування таких зарядів – особливо за підтримки Росії – становить небезпечні наслідки для європейської (включно з українською) безпеки.

Ситуація навколо іранської ядерної програми у 2025 р. характеризується глибокими розбіжностями та перерозподілом геополітичних пріоритетів, що відображається у публічних заявах політичних лідерів. Так, наприклад, адміністрація США у 2025 р. продовжувала дотримуватися політики «максимального тиску», водночас публічно заявляючи про готовність до дипломатичного діалогу за умови виконання Іраном жорстких вимог щодо згортання збагачення урану. Пріоритетом залишалося недопущення Ірану до володіння ядерною зброєю. Згідно з цим, ключові фігури адміністрації американського президента неодноразово підкреслювали, що «всі варіанти

залишаються на столі», маючи на увазі можливість військового втручання. Зокрема, у січні 2025 р. Державний секретар США М. Рубіо заявив, що «іранська ядерна програма є неприйнятною загрозою регіональній та глобальній безпеці, і ми будемо координувати дії з нашими партнерами, щоб гарантувати, що Тегеран ніколи не отримає ядерну зброю» (URL: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/policy-steps-prevent-nuclear-iran>).

Основними пріоритетами США у розв'язанні іранської проблеми залишаються: відновлення ефективного моніторингу МАГАТЕ, зниження рівня збагачення урану до 3,67 %, згідно з вимогами Спільного всеосяжного плану дій (JCPOA), та блокування передачі військових технологій Росії. Політичні дискусії всередині США оберталися навколо «жорсткої» лінії (республіканці та частина демократів, які підтримують постійний санкційний тиск) проти «м'якої» (ті, хто виступає за негайне відновлення ширших переговорів для зменшення ризику ескалації).

Європейський Союз продовжує виступати за відновлення JCPOA, але при цьому зіштовхується із серйозними внутрішніми розбіжностями. ЄС застосовує власні санкції, пов'язані з порушеннями прав людини та військовою підтримкою РФ (дрони-камікадзе). Однак ключові члени об'єднання, такі як Німеччина та Франція, намагаються зберегти відкритим дипломатичний канал як альтернативу військовому сценарію. Верховний представник ЄС із закордонних справ К. Каллас, координуючи свої дії зі США, у 2025 р. активно намагалася виступити посередником у реалізації дипломатичного сценарію, але її ініціативи залишилися безуспішними через вимоги Ірану щодо гарантованого зняття санкцій. Наприклад, на зустрічі міністрів закордонних справ ЄС у травні 2025 р. було підтверджено, що «ЄС залишається відданим дипломатичному рішення» (URL: https://www.eeas.europa.eu/statements-speeches/european-council-may-2025_en). Політичні дискусії у Європі були розділені між тими, хто закликає до «стратегічного терпіння» (щоб не підштовхнути Іран до виходу з Договору про нерозповсюдження) й тими, хто вимагає жорсткіших заходів через військову співпрацю з Кремлем.

На відміну від ЄС і США, для Ізраїлю, Саудівської Аравії та ОАЕ іранська ядерна програма є екзистенційною загрозою. Їхні позиції характеризуються зростаючою готовністю до будь-яких сценаріїв. Офіційна позиція Єрусалима залишається незмінною: Ізраїль не допустить володіння Іраном ядерною зброєю. Це є ключовою частиною військової доктрини країни. Після атак на іранські об'єкти у 2024 р. ізраїльські лідери продовжували підкреслювати необхідність військового тиску та ізоляції (URL: <https://www.idf.il/en/articles/2025/defense-minister-iranian-threat-february>). Тоді як Саудівська Аравія та ОАЕ, хоча і мають історично напружені відносини з Іраном, останнім часом прагнули до деескалації і відновлення дипломатичних зв'язків. Однак їхні безпекові побоювання зростають: вони зацікавлені у

військових гарантіях від США або, як крайній захід, можуть розглянути власні ядерні програми. Саудівська Аравія продовжує інвестувати в цивільну атомну енергетику, що розглядається як потенційний «запобіжник» проти ядерної програми Ірану.

Китай і Росія виступають як ключові захисники Тегерану на міжнародній арені, використовуючи Іран як важіль проти Заходу. Основними мотивами Пекіна є економічні (безперебійне постачання іранської нафти за зниженими цінами, що підтримує його енергетичну безпеку) та політичні (посилення впливу в регіоні). Китай активно протистоїть міжнародним санкціям і виступає як посередник, закликаючи до дипломатичного діалогу без тиску на Іран (URL: <https://www.fmprc.gov.cn/eng/zfls/2025/mar/iran-nuclear-issue>). Російська сторона після підписання довгострокового стратегічного партнерства з Іраном отримує військові технології (дрони) та політичну підтримку, водночас надаючи Тегерану технологічну допомогу у військово-технічній та, ймовірно, ядерній сфері (URL: <https://www.dw.com/uk/rosia-ta-iran-pidpisali-strategicnu-ugodu-posilat-vijskovu-spivpracu/a-71333586>). Москва публічно виступає проти поновлення санкцій ООН, знижуючи ефективність західного тиску.

В офіційних заявах Тегерану послідовно стверджується право на «мирний атом» (URL: <https://en.atomic.gov.ir/news/feb-2025-right-to-peaceful-nuclear-program>). Політичні лідери Ірану, особливо після ізраїльських атак, активізували ядерну риторику, вимагаючи міжнародних безпекових гарантій та повного зняття санкцій як попередньої умови для будь-яких переговорів. Вони заперечують наявність програми зі створення ядерної зброї, але підкреслюють, що їхні наукові можливості дають змогу швидко досягти будь-якого рівня збагачення, якщо цього потребуватиме безпека країни.

Реакції США, країн ЄС та близькосхідних партнерів у 2025 р. були сфокусовані на координації дій, але їхній тон різнився. Якщо американські та ізраїльські політики були більш «жорсткими», підкреслюючи необхідність наслідків для Ірану через співпрацю з РФ, то європейські лідери (зокрема Німеччини та Франції) намагалися врівноважити тиск «м'якою» лінією дипломатичного залучення. Політичні дискусії всередині країн-учасниць показують, що, попри консенсус щодо стримування, стратегія розколоту між тими, хто вважає, що лише військова загроза або повна ізоляція спрацюють, і тими, хто впевнений, що єдиний шлях – це інвестиції у відновлення діалогу, навіть якщо умови будуть менш вигідними, ніж у 2015 р.

Отже, сьогодні іранська ядерна програма вийшла на якісно новий рівень небезпеки, інтегрувавшись у глобальну геополітичну конфронтацію. Попри превентивні атаки з боку Ізраїлю та США, Тегеран зберігає свій потенціал. Залишки центрифуг і наявні запаси дають Ірану можливість швидко відновити або прискорити збагачення. Це означає, що програма перейшла з фази «зупинена» у фазу «латентної готовності» до швидкого прориву. Вона більше не є ізольованою регіональною проблемою, тому що стає інтегральною

частиною «вісі стратегічного партнерства» Іран – Росія – Китай. Така співпраця охоплює наукову, військово-технічну та енергетичну сфери. Візити іранських учених і передача технологій створюють взаємозалежність, де підтримка Москви посилює ядерні амбіції Тегерана. Двостороннє партнерство має прямі наслідки для Східної Європи. Будь-яке зростання військово-технічного потенціалу Ірану, підтримане РФ, посилює стратегічні можливості Кремля у війні проти України. Це створює небезпечний прецедент обміну технологіями між ворожими до Заходу режимами, що поглиблює глобальну геополітичну конфронтацію. Наростання іранського ядерного потенціалу, що підтримується Москвою та Пекіном, уже призвело до значної поляризації серед ключових міжнародних акторів і зниження дієвості традиційних механізмів стримування. Ефективність міжнародних санкцій (зокрема механізму *snap-back*) зменшується через активну протидію Росії та Китаю. Ці країни використовують економічні мотиви й політичний захист, щоб нівелювати вплив міжнародних санкцій. Позиції західних партнерів розділені між стратегіями «жорсткого тиску» й «дипломатичного терпіння». США та Ізраїль виступають за жорстку лінію й готовність до військових сценаріїв, тоді як Франція і Німеччина наполягають на відновленні діалогу, щоб запобігти неконтрольованій ескалації. Ця розбіжність знижує колективну ефективність стримування. Ядерна програма Ірану є екзистенційною загрозою для Ізраїлю, Саудівської Аравії та ОАЕ. Це стимулює регіональних гравців розглядати власні ядерні програми або вимагати військових гарантій від США, що потенційно веде до гонки озброєнь на Близькому Сході, відволікаючи ресурси та увагу Заходу від війни в Україні.

Таким чином, Іран продовжує використовувати свою ядерну програму як стратегічний важіль для отримання геополітичних та економічних поступок, а його тісний зв'язок із Росією створює пряму імпліцитну загрозу стабільності та безпеці України.

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Фармацевтична галузь і фармацевтичний ринок України за умов повномасштабної війни з Росією

(Початок. Продовження в № 22)

Загальна характеристика фармацевтичної галузі та фармацевтичного ринку в Україні в контексті повномасштабної війни з Росією

Фармацевтична галузь та фармацевтичний ринок є важливим і доволі розвинутим сегментом економіки України. При цьому, як наголошують

фахівці, асортимент фармацевтичних товарів складається з лікарських засобів, біологічно активних добавок, лікувальної косметики, засобів гігієни, виробів медичного призначення, медичного трикотажу, дитячих товарів, медичного обладнання, діагностичних приборів тощо. Утім, з усього цього асортименту фармацевтичних товарів саме ліки (лікарські засоби) є основним предметом купівлі-продажу на фармацевтичному ринку. Саме їх виробництво визначає рівень розвитку фармацевтичної промисловості в тій чи іншій країні.

Прикметно, що, на відміну від інших секторів вітчизняного господарства, за період української незалежності фармацевтична промисловість розвивалась доволі динамічно, більш-менш успішно долаючи економічні кризи, які переживала наша держава. Зокрема, українська фармацевтична промисловість доволі швидко відновила після помітного спаду у 2015 р., обумовленого російською збройною агресією у Криму і на Донбасі. Таке відновлення сталося вже у 2017 р. За підсумками 2018 р., згідно з даними Державної служби статистики (Держстату) України, обсяг реалізації вироблених в Україні основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів приблизно на 6 % перевищив показник 2013 р. (у співставних цінах). І це попри втрату Україною через російську збройну агресію виробничих потужностей такого великого виробника й експортера фармацевтичної продукції, як концерн «Стирол» (Горлівка).

Аналогічний характер мала динаміка української фармацевтичної промисловості і під впливом повномасштабної воєнної агресії Росії проти нашої держави. При цьому глибина та масштаби негативного впливу воєнного чинника на розвиток вітчизняної фармацевтичної промисловості у 2022 р. і наступних роках незрівнянно більші, ніж вони були у 2014 – 2015 рр. Зокрема, за даними Держстату, в Україні у 2022 р. індекс виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів становив 70,2 %. Тобто у 2022 р. виробництво основних видів фармацевтичної продукції в нашій державі скоротилось на 29,8 %. Однак уже за підсумками 2023 р. цей індекс становив 103,1 %, за підсумками 2024 р. – 106,3 %, а за підсумками січня – вересня 2025 р. – 121,1%.

Така гнучкість та стійкість вітчизняної фармацевтичної промисловості і фармацевтичного ринку пояснюється кількома чинниками. Насамперед, фармацевтичні товари належать до категорії продуктів, що забезпечують здоров'я та життя широких верств населення. Це обумовлює пріоритетність їх закупок населенням порівняно з багатьма іншими категоріями товарів і сприяє відносно вищій стабільності розвитку вітчизняної фармацевтичної промисловості порівняно з деякими іншими секторами промисловості України, принаймні протягом останнього десятиліття.

Також треба брати до уваги, що в Україні фармацевтична промисловість ще з радянських часів набула доволі помітного значного розвитку з відповідною кількістю підприємств. У результаті в цій галузі сформувалась своя виробнича та корпоративна культура, яка сприяє її доволі усталеному

розвитку. До того ж стійкості вітчизняної фармацевтичної промисловості до потрясінь періоду активної трансформації форм власності в Україні сприяла привабливість фармацевтичних підприємств для приватизації та надходження в цю галузь доволі значних капіталів.

Зазначені вище характеристики фармацевтичної промисловості обумовили її відносно вищу адаптивність до кризових викликів сучасності, порівняно з іншими галузями української промисловості. Ця теза підтверджується результатами аналізу даних Держстату України. Наприклад, у 2019–2020 рр. фармацевтична промисловість зростала (на 3,7 % і 3,0 % відповідно), тоді як промислове виробництво в Україні в цілому скорочувалось (на 0,5 % і 4,5 % відповідно). Певний вплив на таку динаміку показників промислового виробництва в Україні протягом зазначеного періоду справляла пандемія COVID-19. У 2022 р., на тлі початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну, випуск продукції у вітчизняній фармацевтичній промисловості скоротився на 29,8 %, тоді як обсяги промислового виробництва загалом скоротились в Україні на 36,7 %.

Також треба наголосити, що фармацевтичному виробництву в Україні притаманна вельми значна нерівномірність протягом календарного року. До того ж у деякі періоди ця нерівномірність істотно зростає. І це може бути обумовлено різними факторами. При цьому треба брати до уваги, що за своїми біохімічними характеристиками фармацевтичні товари належать до продукції з довгими термінами зберігання, що сприяє гнучкості фармацевтичного виробництва.

Це дає можливість фармацевтичним підприємствам збільшувати обсяги виробництва та/або накопичувати запаси готової продукції у періоди, найбільш сприятливі для організації виробництва фармацевтичних товарів з тим, щоб мати можливість продавати ці товари у будь-який час з урахуванням кон'юнктури ринку. Зокрема, у 2019 р. і 2021 р. найбільше скорочення обсягів фармацевтичного виробництва в Україні спостерігалось у серпні, тобто у період піку масових щорічних відпусток працівників. Таке скорочення обсягів виробництва було можливе завдяки накопиченню фармацевтичними підприємствами запасів готової продукції. Водночас найбільший приріст обсягів фармацевтичного виробництва у 2019 р. і 2021 р. спостерігався у вересні, коли працівники масово поверталися з відпусток, а фармацевтичним підприємствам посилено поповнювали запаси своєї продукції. Після початку російського повномасштабного воєнного вторгнення в Україну нерівномірна динаміка вітчизняного фармацевтичного виробництва зберіглась, хоча й зазнала певних змін. Зокрема, під впливом проблем з енергозабезпеченням вітчизняної промисловості через російську воєнну агресію у 2023–2025 рр. мінімальні обсяги виробництва фармацевтичної продукції припадали на січень зазначених років. На дещо детальнішому аналізі цього питання ми зупинимось далі за текстом.

Як зазначалося вище, у 2022 р., на тлі початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну, випуск продукції у вітчизняній фармацевтичній промисловості скоротився на 29,8 %. У 2023–2024 рр. вітчизняна фармацевтична промисловість дещо збільшила обсяги виробництва продукції – на 3,1 % і 6,3 % відповідно. Однак, якщо виходити з даних Держстату України, за підсумками 2024 р. обсяги виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів становили близько 77 % від аналогічних обсягів виробництва у 2019 р. і 2021 р. Водночас у поточному році в Україні темпи зростання виробництва основних фармацевтичних продуктів прискорились. Так, за підсумками січня – вересня 2025 р. обсяги такого виробництва зросли на 21,1 %. У разі збереження таких темпів зростання виробництва основних фармацевтичних продуктів до кінця цього року ступінь відновлення вітчизняної фармацевтичної промисловості міг би сягнути 93 %. Однак, враховуючи інтенсивність російських повітряних атак у IV кварталі 2025р., від яких так чи інакше страждають фармацевтичні підприємства, більш імовірним видається дещо нижчий показник відновлення виробництва основних фармацевтичних продуктів за підсумками 2025 р. –десь на рівні 85–88 % від обсягів їх виробництва у 2021 р., тобто того, що був в Україні напередодні початку повномасштабного воєнного вторгнення Росії у нашу державу.

Отже, по-перше, напередодні повномасштабного воєнного вторгнення Росії рівень фармацевтичного виробництва в Україні фактично відповідав допандемійному рівню. По-друге, фармацевтичне виробництво в Україні, на відміну від ряду інших галузей вітчизняної промисловості, після шоку 2022 р. протягом 2023–2025 рр. значною мірою відновилося до попередніх показників.

Загалом, як демонструє аналіз відкритих джерел інформації, вплив повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну на розвиток вітчизняного фармацевтичного ринку має дуже негативний та різноплановий характер. Зокрема, деякі ЗМІ наголошують, що «після 2022 року фармацевтична галузь опинилася у ситуації, коли демографічні зміни, інфляція, законодавчі новації та війна одночасно створюють як загрози, так і можливості для розвитку» (URL: <https://delo.ua/business/apteczna-mapa-ukrayini-skorocujetsya-yak-derzavna-regulyaciya-zminyuje-rinok-farmaceutiki-453700>).

Насамперед повномасштабне воєнне вторгнення Росії в Україну через радикальні демографічні зміни у нашій державі надзвичайно сильно вплинуло на споживчу базу українського фармацевтичного ринку. Навіть нині, коли чисельність українських воєнних біженців за кордоном загалом більш-менш стабілізувалась, їхня кількість лише у країнах Європи перевищує 4 млн осіб. З урахуванням тих українців, які мігрували до інших країн світу, загальна кількість українських воєнних біженців за кордонами нашої держави цілком може сягати 5 млн осіб. По суті, це кількість споживачів фармацевтичних товарів, втрачена для українського внутрішнього ринку. Отже, і відповідне

зменшення попиту на фармацевтичні товари, у т. ч. й вітчизняного виробництва.

Масова міграція українців за кордон під впливом повномасштабного воєнного вторгнення Росії також призвела до вагомих структурних змін попиту на фармацевтичну продукцію в Україні. Адже внаслідок цієї міграції у загальній чисельності населення на території України зросла частка людей старшого, у т. ч. й похилого віку. І це, звичайно, вплинуло на розвиток вітчизняного фармацевтичного ринку протягом останніх років через зміни у структурі попиту на товари цього ринку. Зокрема, люди старшого віку потребують більше й до того ж різноманітніших ліків для лікування хронічних захворювань, ніж люди молодших вікових категорій.

Українська російська воєнна агресія вплинула на кадрове забезпечення фармацевтичного сектору української економіки. «За оцінками профільних асоціацій, ринок втратив до третини фармацевтичного персоналу, адже частина спеціалістів мобілізована, частина виїхала за кордон, а решта змінила сферу діяльності. Особливо складна ситуація у прифронтових регіонах, де аптек залишилося небагато через закриття збиткових точок або руйнацію, а кадровий резерв практично вичерпаний. У великих містах теж відчувається нестача фахівців, тому аптечні мережі змушені підвищувати зарплати та створювати гнучкі графіки, щоб утримати персонал». І така ситуація в умовах війни цілком закономірна. Дійсно, компенсувати кадрові втрати фармацевтичними підприємствами часто доволі важко, оскільки ця галузь потребує фахівців доволі високого рівня кваліфікації, до того ж нерідко вельми специфічних спеціальностей.

Повномасштабна російська воєнна агресія загострила й логістичні проблеми фармацевтичних підприємств. Наприклад, фахівці зазначають, що «війна призвела до зниження трафіку в багатьох містах та громадах, зокрема у прифронтових регіонах через те, що населення скоротилося в рази, частина аптек стала збитковою» (URL: <https://delo.ua/business/apteczna-mapa-ukrayini-skorocujetsya-yak-derzavna-regulyaciya-zminyuje-rinok-farmaceutiki-453700>). Проблеми з логістикою у фармацевтичних підприємств, особливо у прифронтових містах та громадах, виникають і через загрозу російських артилерійських обстрілів і повітряних атак.

Не можна не згадати й про повсюдні проблеми з електропостачанням для фармацевтичних підприємств, зумовлені повномасштабною російською воєнною агресією. І хоча фармацевтична галузь не належить до категорії енергоощадних, але зміни в обсягах і графіках електропостачання так чи інакше обумовили зростання собівартості товарів і послуг українських фармацевтичних підприємств.

Кумулятивний ефект впливу зазначених вище чинників російської воєнної агресії призвів до загострення територіальної нерівномірності попиту на фармацевтичну продукцію та кадрове забезпечення фармацевтичних підприємств, у т. ч. й залежно від величини населеного пункту. Зокрема, за

даними Асоціації ритейлерів України (RAU), «за останні кілька років кількість аптек в Україні суттєво зменшилася. Якщо у 2021-му працювало понад 19 тисяч аптечних точок, то у 2024-му їх стало майже на 20 % менше». При цьому, наприклад, кадрові проблеми гостріше стояли перед аптеками у невеликих містечках і селах. Водночас сам по собі географічний чинник також посилив кумулятивний ефект впливу зазначених вище чинників повномасштабної російської воєнної агресії, оскільки у зоні регулярних російських атак перебуває один з найбільших центрів української фармацевтичної галузі – Харків.

Також фармацевтична галузь в Україні страждає і від прямого знищення її об'єктів через російську воєнну агресію. Наприклад, внаслідок російської ракетної атаки на Київ 25 жовтня 2025 р. було «зруйновано офіс та складський комплекс одного з найбільших дистриб'юторів ліків та медичних засобів в Україні – компанії «Оптіма-Фарм». Цю інформацію CFO компанії А. Супрун підтвердив українській редакції Forbes. «Оціночно, збитки перетнули \$100 млн», – зазначив А. Супрун. За його словами, внаслідок ракетного удару центральний склад повністю зруйновано, офісне приміщення серйозно пошкоджене та непридатне для подальшого використання. Площа центрального складу компанії становила близько 29 тис. кв. м. Це вже другий удар по активах компанії у 2025 році». Унаслідок російської атаки 28 серпня 2025 р. вже були пошкоджені склади цієї самої компанії (URL: <https://forbes.ua/news/optima-farm-zaznala-ponad-100-mln-zbitkiv-cherez-raketniy-udar-25-serpnya-sklad-zruynovano-ofis-poshkodzheno-26102025-33618>).

Водночас 19 листопада 2025 р. «російська армія здійснила один із наймасштабніших дронowo-ракетних ударів за останні місяці, атакувавши об'єкти по всій Україні ... Серед постраждалих – один із медичних складів благодійної організації Nova Ukraine, на якому знаходилась гуманітарна допомога: ліки та медичне обладнання, призначене для підтримки лікарень та клінік по всій країні ... За даними Nova Ukraine, ніхто з їхніх співробітників не постраждав. Проте втрата навіть частини запасів має серйозні наслідки. Команда благодійної організації вже розпочала оцінку збитків і переорієнтування ресурсів, щоби мінімізувати перерви в доставці допомоги та забезпечити стабільність медичної підтримки» (URL: <https://censor.net/ua/photoneWS/3586006/rosiya-znyschyla-sklad-nova-ukraine-z-medychnoyu-dopomogoyu>). І це повідомлення про російські дронowo-ракетні удари по об'єктах зі сфери фармацевтики в Україні лише за останні місяці.

Розглянутий вище вкрай негативний вплив повномасштабної російської воєнної агресії на функціонування та розвиток фармацевтичного сегменту української економіки обумовив велике зростання у таких умовах ступеня невизначеності ринкової ситуації та ризику здійснення господарської діяльності для українських фармацевтичних підприємств. Тому цілком закономірно, що однією з найпоширеніших форм реакції суб'єктів фармацевтичного ринку на вплив зазначених факторів стало підвищення цін

на їхні товари і послуги. Це, у свою чергу, сприяло розвитку інфляційних процесів у цьому надзвичайно соціально чутливому секторі економіки України та обумовило відповідну реакцію органів державної влади. Детальніше на цій складній для її вирішення проблемі ми зупинимось далі.

Водночас в організаційному плані та за фінансово-економічними характеристиками покупців і механізмами функціонування відносин купівлі-продажу товарів фармацевтичний ринок України поділяється на роздрібний та госпітальний сегменти. Головні відмінності між цими сегментами полягають у фінансовій спроможності покупців фармацевтичної продукції та механізмах ухвалення та реалізації ними рішень про купівлю товарів. У роздрібному сегменті покупці чисельні та представлені населенням України. В основному вони не мають професійних знань у сфері медицини та фармацевтики. Середня купівельна спроможність кожного покупця ліків є порівняно невеликою. При цьому рішення населення про придбання певних ліків формуються не лише на підставі призначень і порад лікарів, а й на базі реклами фармацевтичних препаратів, власного досвіду та порад знайомих. Тобто такі рішення не є суто професійними.

Що ж стосується госпітального сегменту фармацевтичного ринку, то тут рішення щодо закупівлі фармацевтичних товарів ухвалюються професіоналами, але переважно в рамках бюджетного фінансування цих процедур. Утім у цьому сегменті вітчизняного фармацевтичного ринку певний вплив на ухвалення рішень щодо таких закупок справляють корпоративні та інші групові інтереси. Тому тактика і стратегія продавців фармацевтичної продукції у роздрібному й госпітальному сегментах фармацевтичного ринку України різні.

При цьому роздрібний сегмент українського фармацевтичного ринку значно переважає госпітальний за обсягами продажів натуральному та грошовому обчисленні. У роки, що передували російському повномасштабному воєнному вторгненню в Україну, частка роздрібно-го сегменту в сукупних обсягах продажів лікарських засобів на українському ринку у грошовому та натуральному обчисленні становила приблизно 87–90 %. Решта припадала на госпітальний сегмент цього ринку. Таким чином, госпітальний сегмент посідав порівняно невелику частку вітчизняного фармацевтичного ринку порівняно з його роздрібним сегментом. Однак у зв'язку з російською повномасштабною воєнною агресією обсяги обороту коштів на купівлю необхідних товарів у цьому сегменті значно зросли. І тому можна припустити, що частка госпітального сегменту на вітчизняному фармацевтичному ринку теж зросла, причому вельми істотно. Утім треба враховувати, що інформація про закупки відповідних товарів у госпітальному сегменті фармацевтичного ринку України не є публічною. Тому проблеми розвитку фармацевтичного ринку України далі будуть розглядатись, в основному, на прикладі його роздрібно-го сегменту.

Також необхідно зазначити, що нині, як і в недалекому минулому, український фармацевтичний ринок продовжує залишатися доволі глибоко інтегрованим до міжнародної торгівлі фармацевтичними товарами. При цьому Україна є нетто-імпортером фармацевтичної продукції. Так, у 2024 р. Україна експортувала фармацевтичної продукції на 321,7 млн дол. США, а імпортувала на 2433,2 млн дол. У результаті у 2024 р. негативне сальдо України у зовнішній торгівлі фармацевтичною продукцією становило 2111,5 млн дол. При тому, що Україна є нетто-імпортером фармацевтичної продукції, вартість її імпорту в Україну усталено в рази перевищує вартість її експорту з нашої держави. Така ситуація обумовлена тим, що українські фармацевтичні підприємства, попри доволі розвинуту вітчизняну промисловість загалом, не виробляють доволі багато видів фармацевтичних товарів.

Також прикметно, що перевищення імпорту фармацевтичної продукції в Україну над її експортом збільшувалось протягом 2019–2021 рр. з 8,5 до 9,7 разів. Вочевидь, це значною мірою пов'язано з подоланням в Україні наслідків пандемії COVID-19. Адже, наприклад, усі вакцини проти COVID-19, які широко використовуються у нашій державі, іноземного походження. Те саме стосується цілого ряду інших фармацевтичних товарів, які використовувалися тоді й пізніше для протидії COVID-19.

Але повномасштабна воєнна агресія Росії проти України радикально змінила ситуацію у вітчизняній фармацевтичній промисловості та й загалом на фармацевтичному ринку України. Це справило потужний вплив на здійснення експортно-імпортних операцій відповідними підприємствами-резидентами України. Так, обсяги експорту фармацевтичної продукції з України у грошовому обчисленні у 2022 р. порівняно з 2021 р. скоротились на 26,6 %. Проте у наступні роки експорт фармацевтичної продукції з України відновився і вже у 2024 р. у грошовому еквіваленті на 2,0 % перевищував показник 2021 р. При цьому, як свідчать дані Державної служби статистики України, у 2024 р. вітчизняні фармацевтичні підприємства відправляли на експорт 15,9 % своєї продукції. Також відповідні дані Держстату України за січень – серпень 2025 р. свідчать про імовірність того, що, за підсумками 2025 р., обсяги експорту фармацевтичної продукції з України у грошовому обчисленні будуть не менші, ніж у 2024 р., а можливо – і більші. Хоча імовірність реалізації останнього варіанта розвитку експорту фармацевтичної продукції залежить від імовірних наслідків російських атак на вітчизняні фармацевтичні підприємства до кінця 2025 р. Утім з високим ступенем точності визначити ймовірність зазначеного варіанта розвитку експорту вітчизняної фармацевтичної продукції, через швидкі зміни у перебігу нинішньої російсько-української війни, поки неможливо.

Стосовно ж імпорту фармацевтичної продукції в Україну, то у 2022 р. у грошовому вимірі його обсяги зменшились порівняно з 2021 р. на 39,3 %. У наступні роки обсяги імпорту фармацевтичної продукції в Україну зростали. Проте, за підсумками 2024 р., вони у грошовому обчисленні становили лише

79,6 % від аналогічного показника 2021 р. Водночас дані Держстату України за січень – серпень 2025 р. дають підстави припускати, що, за підсумками 2025 р., сукупна вартість імпорту фармацевтичної продукції в Україну буде приблизно на рівні 2024 р., тобто близько 2,4 млрд дол. США.

Унаслідок згадуваного вище співвідношення обсягів експорту й імпорту сальдо зовнішньої торгівлі України фармацевтичною продукцією протягом усього періоду, що аналізується, було від’ємним. Утім найменше абсолютне значення цього показника спостерігалось у 2022 р., тобто на початку повномасштабної воєнної агресії Росії проти України. У 2022 р. сальдо зовнішньої торгівлі фармацевтичною продукцією становило 1621,6 млн дол. і було більш як на 1,1 млрд дол. менше від аналогічного показника 2021 р. Надалі, із зростанням обсягів імпорту фармацевтичної продукції, від’ємне сальдо цього сегменту зовнішньої торгівлі України зростало, але все одно воно було меншим, ніж у 2020–2021 рр. Статистичні дані Держстату України за січень – серпень 2025 р. свідчать, що у цей період, по відношенню до аналогічного періоду 2024 р., темпи приросту обсягів експорту української фармацевтичної продукції були набагато вищі, ніж темпи приросту обсягів імпорту фармацевтичної продукції в Україні. Це дає вагомі підстави припускати, що за підсумками 2025 р. від’ємне сальдо зовнішньої торгівлі України фармацевтичною продукцією буде на рівні 2024 р. – приблизно 2,0–2,2 млрд дол. США.

Загалом порівняння статистичних даних за 2019–2025 рр. щодо обсягів виробництва, експорту та імпорту фармацевтичної продукції в Україні дає підстави для деяких наступних висновків. Відносно швидке відновлення виробництва й експорту вітчизняної фармацевтичної продукції свідчить про те, що зовнішній фармацевтичний ринок є вельми привабливим для підприємств-резидентів України, які виробляють і продають за кордон вітчизняні фармацевтичні товари. Зокрема, за підсумками січня – серпня 2025 р. експорт фармацевтичної продукції з України виріс на 26,3 % порівняно з аналогічним періодом 2024 р., тоді як імпорт фармацевтичної продукції в Україну за цей самий період – лише на 3,5 %. Наведені статистичні дані Держстату України демонструють, що наповнення внутрішнього фармацевтичного ринку України відповідними вітчизняними товарами відбувається швидше, ніж відповідними іноземними фармацевтичними товарами. І це може свідчити про загострення конкуренції на фармацевтичному ринку України, у т. ч. й щодо лінії збуту фармацевтичних товарів вітчизняного та іноземного виробництва.

Таким чином, проведений вище аналіз повідомлень з відкритих джерел інформації свідчить, що фармацевтична галузь та фармацевтичний ринок, які є важливим і доволі розвинутим сегментом економіки України, зазнали сильного негативного впливу російської повномасштабної воєнної агресії проти нашої держави. Попри те, що вплив повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну на розвиток фармацевтичної промисловості та

фармацевтичного ринку має різноплановий характер, фармацевтичне виробництво в Україні, на відміну від ряду інших галузей вітчизняної промисловості, після шоку 2022 р. протягом 2023–2025 рр. значною мірою відновилося до попередніх показників. Однак цей процес супроводжувався появою низки соціально-економічних проблем, пов'язаних із розвитком фармацевтичної галузі та фармацевтичного ринку в Україні, які більш детально буде розглянуто далі.

Наука – суспільству

Основні напрями діяльності НАН України

Президент Національної академії наук України академік НАН України А. Загородній, перший віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік НАН України В. Богданов, академік-секретар Відділення наук про Землю НАН України академік НАН України С. Шехунова 12 листопада 2025 р. здійснили робочий візит до Інституту географії НАН України, що в Києві.

Директор Інституту географії НАН України член-кореспондент НАН України Є. Маруняк поінформувала керівництво академії про основні напрями діяльності цієї установи щодо забезпечення збалансованого розвитку України та її регіонів, атласного й ГІС-картографування, природничих і суспільно-географічних досліджень, окремо відзначивши коригування тематики досліджень інституту з огляду на виклики перед наукою та суспільством, пов'язані з російсько-українською війною, а також висвітлила основні здобутки установи, її експертну й міжнародну діяльність, окреслила подальші перспективи її розвитку.

Почесний директор Інституту географії НАН України і радник при його дирекції, завідувач відділу картографії Інституту академік НАН України Л. Руденко у своєму виступі зосередився на місці хорологічної географії в системі наук та її ключовій ролі у розв'язанні широкого спектру проблемних питань. Зокрема, відзначив роль установи у створенні Національного атласу України, який став інформаційною системою відображення історії нашої держави, її населення, економічного розвитку й стану природного середовища. Він наголосив на необхідності розроблення стратегії відновлення і повоєнного розвитку України, яка має базуватися на принципах збалансованого розвитку, розроблених у Європейському Союзі й закріплених у 1997 р. в Амстердамському договорі ЄС. Крім того, академік НАН України Л. Руденко привернув увагу до критичного стану науки в Україні та труднощів у взаємодії науковців з урядовцями, зокрема щодо вирішення нагальних стратегічних питань. Він також наголосив на необхідності тісної співпраці науковців Національної академії наук України з органами державної влади, на

важливості зв'язку науки й практики державного управління. Окремо доповідач поінформував про основні напрацювання відділу картографії Інституту географії НАН України щодо комплексного відображення стану природного середовища в нашій державі, навів приклади використання створених картографічних творів для різних практичних цілей, серед іншого й для оцінювання наслідків російсько-української війни.

З іншими вагомими науковими здобутками Інституту географії НАН України очільників академії ознайомили заступник директора з наукової роботи цієї установи, завідувач відділу суспільної географії член-кореспондент НАН України С. Лісовський і завідувач відділу геоморфології та палеогеографії інституту кандидат географічних наук Р. Спиця. Доповідачі наголосили на нових здобутках суспільно-географічних і природничих підрозділів установи, що пов'язані з дослідженням наслідків повномасштабного вторгнення Росії, зокрема в аспекті просторової справедливості на рівні територіальних громад, функціональної структуризації території України та її змін, методології ландшафтознавчого забезпечення просторового планування в Україні, досліджень геоморфогенезу урбанізованої природно-антропогенної системи Києва, наслідків руйнування греблі Каховської ГЕС, досліджень територіальних громад Київського Придніпров'я, що постраждали від російської агресії, у контексті резильєнтності й потенціалу відновлення аграрної сфери цих громад тощо.

Президент Національної академії наук України академік НАН України А. Загородній високо оцінив діяльність Інституту географії НАН України, подякував науковцям установи за багаторічну плідну працю, вагомі наукові здобутки й активну позицію інституту як у Національній академії наук України, так і поза її межами. Очільник академії також відзначив велику й незамінну роль академічної географії у вирішенні питань, що стосуються просторового розвитку держави та повоєнного відновлення, і наголосив на необхідності тісної взаємодії цього інституту з іншими науковими установами НАН України в опрацюванні зазначених питань. Наостанок академік НАН України А. Загородній закликав колег приділяти більше уваги прогностичним і рекомендаційним аспектам наукових досліджень, зважаючи на їхню значущість для практичної реалізації напрацювань, потенціал упровадження в органах державної та місцевої влади України (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 14.11*).

На початку листопада 2025 р. в Харкові відбулися урочистості з нагоди Всесвітнього дня науки в ім'я миру та розвитку. Захід організовано за ініціативи Харківської обласної військової адміністрації та Північно-Східного наукового центру НАН України і МОН України.

Свято зібрало представників Харківської обласної військової адміністрації, Харківської обласної ради, провідних університетів і наукових

установ регіону – людей, які щодня роблять свій внесок у розвиток науки, освіти та відновлення Харківщини.

Національну академію наук України на заході представляв віцепрезидент НАН України, голова Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України академік В. Семиноженко.

Він привітав колег із професійним святом і вручив нагороди від імені Президії НАН України. Також науковці отримали нагороди Харківської обласної військової адміністрації та обласної ради.

Під час заходу неодноразово звучали слова вдячності харківським науковцям – за незламність, професіоналізм і силу духу. Попри постійні повітряні тривоги, обстріли та складні умови, вони продовжують працювати, навчати, зберігати наукові школи і відкривати нові напрями досліджень. Сьогодні наука в Україні це тяж фронт, який тримають наші вчені. Адже саме знання, ідеї та інтелектуальна праця є тією основою, на якій постає майбутнє України, і ресурсом, необхідним для її післявоєнного відновлення.

«Всесвітній день науки в ім'я миру та розвитку – це нагадування, що наука є не лише інструментом пізнання, а й основою творення майбутнього. Вона допомагає бачити глибше, мислити системно, шукати рішення там, де, здається, їх немає.

Сьогодні людство потребує не гучних слів, а точних рішень – і саме наукова думка здатна їх дати.

Українська наука, попри всі випробування, впевнено заявляє про себе у світі. Наші дослідники створюють нові технології, матеріали, інтелектуальні системи – усе те, що формує потенціал держави й зміцнює її позиції в глобальному просторі.

Щиро дякую кожному, хто присвятив життя науці. Ваша праця – це сила розуму, яка рухає світ уперед і творить майбутнє», – зазначив у своєму виступі академік В. Семиноженко (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 10.11*).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

В Інституті механіки ім. С. П. Тимошенка НАН України 11 листопада 2025 р. відбулися Загальні збори членів Національного комітету України з теоретичної і прикладної механіки.

Захід зібрав провідних учених – представників академічних інститутів, університетів і науково-виробничих організацій, які підбили підсумки дворічної діяльності комітету, представили результати роботи наукових шкіл і визначили пріоритети на найближчий період.

У своїй звітній доповіді голова комітету, перший віцепрезидент НАН України академік НАН України В. Богданов підсумував діяльність комітету та його Президії за 2023–2025 рр. Він зазначив, що, попри складні умови

воєнного часу, українські вчені-механіки зберегли високий рівень наукової активності й продовжують розвивати фундаментальні та прикладні дослідження, спрямовані на зміцнення обороноздатності, енергетичної безпеки й інженерної стійкості держави.

До складу комітету входять представники 44 науково-дослідних установ та університетів, які працюють у всіх провідних напрямках сучасної механіки – від математичного моделювання, механіки композитних і функціонально-градієнтних матеріалів, динаміки та міцності конструкцій до трибології, механіки руйнування, аеродинаміки, гідромеханіки, оптимізації технічних систем й обчислювальної механіки. Значна частина досліджень має міждисциплінарний характер і поєднує механіку з матеріалознавством, інженерією, медициною та технологіями штучного інтелекту.

Академік В. Богданов поінформував про найбільш вагомі результати в наукових установах, які представляють члени комітету. Серед яких – нові моделі поведінки композитних конструкцій авіаційної та ракетної техніки, методи оцінювання стійкості лопаток газотурбінних двигунів, чисельні розрахунки термошочових режимів енергетичних установок, дослідження хвильових і термомеханічних процесів, а також розроблення комп'ютерно-інтегрованих технологій у медицині. Учені-механіки активно співпрацюють з підприємствами оборонно-промислового комплексу, беруть участь у випробуваннях і технічних експертизах озброєння та військової техніки.

Важливим напрямом роботи стала міжнародна діяльність комітету. У звітний період з його участю проведено чотири міжнародні конференції, зокрема форум «Актуальні проблеми механіки-2023», присвячений 145-річчю всесвітньо відомого вченого-механіка та інженера С. Тимошенка, що зібрав понад 200 доповідей учених з різних країн. Комітет послідовно розширює участь українських механіків у програмах Міжнародного союзу з теоретичної і прикладної механіки (IUTAM), забезпечує представлення України на міжнародних наукових заходах і форумах. Окрему роль відіграє видавнича діяльність: у видавництві “Springer” опубліковано ряд колективних англomовних монографій, що презентують здобутки українських механіків у глобальній науковій спільноті.

Заступник голови комітету академік НАН України А. Булат представив огляд роботи вчених Придніпровського регіону. Попри близькість до фронту й постійні обстріли, науковці Дніпра, Запоріжжя, Кривого Рогу продовжували виконувати дослідження як фундаментального, так і прикладного характеру. Серед них – моделювання геодинамічної стабільності гірських масивів, розвиток технологій підземного вилуговування уранових руд, удосконалення методів аналізу напружено-деформованого стану гірських порід, а також роботи з аеродинаміки БПЛА, механіки полімерів, композитів і броньових матеріалів, що впроваджуються на оборонних підприємствах.

Заступник голови Комітету академік НАН України Роман Кушнір висвітлив діяльність учених Західного регіону. Основні напрями

досліджень охоплюють механіку композитних матеріалів, контактну взаємодію тіл, втомну поведінку конструкцій, термомеханічні процеси та цифрове моделювання складних інженерних систем. Попри труднощі воєнного часу, наукові школи Західної України демонструють стабільні результати й продовжують готувати висококваліфікованих фахівців.

Окреме місце в програмі зборів посіла доповідь генерального директора Українського інституту сталевих конструкцій ім. В. М. Шимановського члена-кореспондента НАН України О. Шимановського, присвячена досвіду інституту в проєктуванні нових і відновленні зруйнованих будівель та споруд, а також результатам комплексних досліджень технічного стану сталевих мостів України.

Він повідомив, що в Україні експлуатується понад 28 тис. мостів і шляхопроводів, більшість з яких зведено ще у 1950–1970-х роках. Близько 80 % з них уже вичерпали проєктний термін служби, 13 % перебувають у критичному стані, а понад 60 % не відповідають сучасним вимогам безпеки руху. Особливо складна ситуація з комунальними мостами, які десятиліттями не обстежувалися та не ремонтувалися.

Особливу увагу доповідач приділив стану моста ім. Є. Патона в Києві – унікальної суцільнозварної споруди, яка є не лише важливою транспортною артерією Києва, а й об'єктом культурної спадщини та символом української інженерної школи.

За результатами досліджень, проведених інститутом спільно з Інститутом електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України, стан мосту оцінено як аварійний: зафіксовано корозійні пошкодження несівних елементів, руйнування гідроізоляції та зношення опор. Його залишковий ресурс оцінено як нульовий, що становить ризик для безпеки руху. О. Шимановський наголосив, що відкладення ремонтних робіт може призвести до часткового або повного руйнування споруди.

Виступ науковця отримав широку підтримку учасників зборів. За його результатами ухвалено рішення підготувати звернення до уряду України з ініціативою організації та фінансування капітального ремонту моста ім. Є. О. Патона.

Відбулися вибори нових членів Національного комітету, серед яких представники семи науково-дослідних інститутів та десяти закладів вищої освіти. До складу президії Національного комітету обрано Героя України, академіка НАН України О. Коростельова та члена-кореспондента НАН України О. Шимановського.

Завершуючи роботу, учасники зборів прийняли ряд рішень щодо посилення координаційної та міжнародної діяльності комітету. Було підтримано пропозицію щодо заснування під егідою комітету нового англomовного наукового журналу, схвалено продовження підготовки інформаційних збірників і колективних монографій у міжнародних видавництвах. Президії НКУТПМ доручено забезпечувати участь українських

представників у щорічних заходах IUTAM, опрацювати можливість проведення в Україні у 2028 р. конференції або літньої школи під егідою цього союзу та поширювати інформацію про міжнародні премії й наукові програми. Також підтримано розвиток співпраці з провідними зарубіжними професійними спільнотами, зокрема ASME та GAMM. Особливу увагу членів комітету було привернуто до проблеми підготовки наукових кадрів з технічних спеціальностей, фахівців та інженерів для вітчизняної промисловості, до необхідності активізації участі комітету в науково-експертній діяльності, підготовці для державних органів пропозицій щодо визначення державних науково-технічних й інноваційних пріоритетів, розроблення державних стимулів для впровадження науково-технічних розробок та інновацій, популяризації здобутків українських учених-механіків (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 13.11*).

У Харкові створено Фармацевтичний кластер, до якого увійшли провідні наукові установи НАН України.

У Харкові 6 листопада 2025 р. підписано договір про створення Фармацевтичного кластера Харківського регіону, чим зроблено важливий крок для розвитку науково-технологічного потенціалу регіону та всієї України.

До складу кластера увійшли провідні наукові установи Національної академії наук України та Національної академії медичних наук України й заклади вищої освіти міста.

Його мета – об'єднати зусилля задля розвитку фармацевтичної галузі, посилення процесу імпортозаміщення, впровадження інноваційних технологій і комерціалізації наукових результатів. Створення такого партнерства також сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців, залученню інвестицій і міжнародних грантів для розвитку дослідницької та виробничої інфраструктури.

Підписантами угоди стали:

– Державна наукова установа «Науково-технологічний комплекс “Інститут монокристалів” НАН України», генеральний директор академік НАН України В. Семиноженко;

– Інститут проблем кріобіології і кріомедицини НАН України, директор, професор О. Петренко;

– Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, ректор, професор Т. Кагановська;

– Національний фармацевтичний університет, в. о. ректора, професор О. Кухтенко;

– Державна установа «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського НАМН України», директор, професор К. Місюра.

Для координації роботи кластера створено координаційну раду, яку очолив перший заступник генерального директора НТК, директор Інституту хімії функціональних матеріалів академік НАН України В. Чебанов, головою секретаріату ради обрано заступницю директора Інституту хімії функціональних матеріалів кандидата хімічних наук О. Кулик.

У межах діяльності кластера заплановано:

- проведення спільних досліджень у галузях медичної та фармацевтичної хімії, біотехнології, молекулярної біології, фармакології;
- розробку й організацію виробництва активних фармацевтичних інгредієнтів (АФІ) для створення оригінальних і генеричних лікарських засобів;
- упровадження технологій виготовлення життєво необхідних препаратів для медичних потреб;
- створення вітчизняних тест-систем (ПЛР, ІФА, імунофлуоресцентних) та компонентів до них;
- розвиток систем контролю якості відповідно до міжнародних стандартів;
- реалізацію спільних освітніх програм, стажувань і курсів підвищення кваліфікації.

Підписання угоди стало можливим завдяки всебічній підтримці заступника начальника Харківської обласної військової адміністрації професора Є. Іванова.

Створення Фармацевтичного кластера – приклад того, як об'єднання інтелектуального потенціалу науки, освіти і виробництва може стати рушійною силою інноваційного розвитку регіону й усієї держави (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 11.11*).

У Київському університеті права НАН України представили новий навчальний посібник

У видавничій серії Київського університету права НАН України вийшов друком навчальний посібник «Юриспруденція в цитатах та афоризмах» за загальною редакцією ректора університету професора Ю. Бошицького (автори – Ю. Бошицький, О. Браславець, Н. Веселовська, В. Павлов, С. Стежко).

Видання відкриває право як багатовимірне явище культури – не лише як сукупність норм, а і як духовний досвід людства. У книзі зібрано вислови античних філософів, отців церкви, римських юристів, мислителів Середньовіччя, Відродження й Нового часу. Цитати утворюють єдину лінію еволюції правової думки – від морального закону до юридичного принципу.

Авторський колектив систематизував афоризми та правничі сентенції в тематичному зрізі, який охоплює богословське, філософське, культурологічне та риторичне розуміння права. Книга складається з п'яти розділів:

- «Право крізь призму теології та філософії»;

- «Дігести: право і влада в сентенціях і висловах»;
- «Традиція: право у прислів'ях і приказках народів світу»;
- «Сентенції римського права»;
- “AD VERBUM”.

Афоризми і вислови, впорядковані в книзі, формують моральний орієнтир сучасного правника, демонструють нерозривний зв'язок між законом і совістю, владою та відповідальністю, державою і моральним обов'язком людини, допомагаючи усвідомити, що сила закону народжується із внутрішнього прагнення до справедливості.

Видання має не лише навчальне, а і виховне значення – сприяє формуванню світоглядної цілісності майбутнього правника, розвиває культуру юридичного мислення, риторику та здатність бачити право в контексті людських цінностей (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 17.11).

Відбулася XIII Конференція студентів, аспірантів, молодих вчених та спеціалістів «Надтверді, композиційні матеріали та покриття: отримання, властивості, застосування»

У Києві відбулася XIII конференція студентів, аспірантів, молодих вчених і фахівців «Надтверді, композиційні матеріали та покриття: отримання, властивості, застосування».

Захід відбувся в Інституті надтвердих матеріалів ім. В. М. Бакуля НАН України. Молоді науковці мали змогу взяти участь у конференції як в очному, так і в онлайн-форматі.

З вітальними словами на відкритті конференції виступили директор інституту академік НАН України В. Туркевич, заступник директора з наукової роботи член-кореспондент НАН України С. Клименко, заступник директора з наукової роботи член-кореспондент НАН України О. Бочечка, провідний науковий співробітник доктор технічних наук І. Фесенко.

Конференція, яка зазвичай проводиться один раз на два роки, цьогоріч працювала за такими науковими напрямками:

- матеріалознавство та технології отримання надтвердих, композиційних матеріалів, конструкційної, інструментальної кераміки, твердих сплавів;
- нанотехнології, нано- й смарт-матеріали;
- фазові рівноваги та фазові перетворення в умовах високих тисків (фази високого тиску);
- фізика й техніка високих тисків;
- захисні покриття, плівки з надтвердих та інших матеріалів;
- інформаційні технології й моделювання технологічних процесів отримання високотвердих і високоміцних матеріалів;
- методологія досліджень властивостей матеріалів;

застосування надтвердих та керамічних матеріалів і твердих сплавів у промисловості.

Особливу цікавість учасників викликали дослідження, спрямовані на розв'язання нагальних потреб оборонного виробництва, створення надтвердих інструментів для виготовлення (ремонт) спецтехніки, використання надтвердих матеріалів у приладах і конструкціях військового призначення тощо. Загалом же на конференції було представлено 44 роботи, що надійшли від 16 наукових і освітніх установ.

Більш докладну інформацію про конференцію та збірку тез опубліковано в електронному форматі на сайті інституту (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 17.11*).

В Інституті технічної механіки НАН України і ДКА України вшанували пам'ять академіка В. Пилипенка.

В Інституті технічної механіки Національної академії наук України та Державного космічного агентства України в змішаному (очний і дистанційний) форматі 13 листопада 2025 р. відбувся симпозіум «Механіка конструкцій нової техніки», організований у межах XXV Міжнародної наукової конференції «Математичні проблеми технічної механіки-2025».

Захід було присвячено 90-річчю від дня народження видатного вченого, академіка НАН України В. Пилипенка (15.11.1935 – 25.05.2015).

Співорганізаторами виступили ІТМ НАН України та ДКА України й Дніпровський національний університет ім. Олеса Гончара.

Відкрив засідання директор інституту член-кореспондент НАН України В. Пошивалов. У своїй доповіді він окреслив ключові етапи життєвого шляху, наукової та організаційної діяльності В. Пилипенка, першого директора ІТМ і засновника конференції «Математичні проблеми технічної механіки». Доповідач також наголосив на визначальному внеску вченого в розвиток ракетно-космічної техніки. Було зазначено, що здобутки академіка В. Пилипенка були відзначені численними державними та академічними нагородами, зокрема Державною премією України в галузі науки й техніки, званням Заслуженого діяча науки і техніки України, премією НАН України ім. М. К. Янгеля.

Зі змістовною доповіддю виступив доктор технічних наук Ю. Кваша, завідувач відділу динаміки гідромеханічних і віброзахисних систем, у якому працював академік В. Пилипенко. Його виступ було присвячено розвитку започаткованої вченим наукової школи. Представлено результати досліджень учнів та послідовників академіка В. Пилипенка в галузях динаміки рідинних ракетних двигунів, кавітаційних процесів, забезпечення поздовжньої стійкості рідинних ракет-носіїв, розроблення віброзахисних модулів.

У виступах члена-кореспондента НАН України А. Алпатова та інших учасників заходу було висвітлено вагомі результати науково-організаційної

діяльності В. Пилипенка як керівника інституту, очільника Придніпровського наукового центру, академіка-секретаря Відділення механіки НАН України. Колеги підкреслили його високий професійний авторитет, принциповість, особисту відданість розвитку наукової сфери.

До ювілейної дати в інституті оформлено куточок пам'яті академіка В. Пилипенка, де представлено його наукові праці, публікації, архівні матеріали та особисті речі. Експозиція покликана нагадати про значення його наукової спадщини та роль у формуванні сучасних напрямів технічної механіки (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 18.11).

Наукова конференція «Х Потебнянські читання»: коротко про підсумки

В Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України 4 листопада 2025 р. в онлайн-режимі відбулася міжнародна наукова конференція «Х Потебнянські читання» (до 190-річчя від дня народження О. Потебні). Співорганізаторами заходу стали Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Національна асоціація українців, Український комітет славістів. Конференція об'єднала науковців установ Національної академії наук України, закладів вищої освіти з України, Німеччини, США, Словаччини.

Зібрання відкрив вступним словом директор Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України академік НАН України Б. Ажнюк.

Учасників конференції привітали декан українського мовно-літературного факультету ім. Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди доктор філологічних наук, професор К. Голобородько, декан філологічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна доктор філологічних наук, професор Є. Чекарева, декан факультету іноземної філології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова доктор філологічних наук, професор Н. Леміш.

Під час конференції було виголошено близько 60 доповідей. Учасники обговорили роль О. Потебні в розвитку української мови й становленні української ідентичності, вплив його ідей на сучасне мовознавство, питання взаємозв'язку мови й мислення в науковій спадщині О. Потебні, а також низку проблемних аспектів граматики, лексикології, фразеології, етимології, соціолінгвістики.

За матеріалами конференції заплановано опублікувати колективну монографію (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 20.11).

Міжнародне співробітництво у галузі освіти і науки

На 43-й сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО у Самарканді (Узбекистан) ухвалено резолюцію про проголошення Міжнародного дня залучення до науки заради сталого розвитку.

Ініціатором цієї важливої міжнародної ініціативи виступила Україна – пропозицію подано президентом Малої академії наук України академіком НАН України С. Довгим.

На засіданні Виконавчої ради ЮНЕСКО 14 квітня 2025 р. С. Довгий запропонував встановити дату святкування – 27 листопада, що має особливе значення для української науки: цього дня народився академік Б. Патон, видатний учений і багаторічний президент Національної академії наук України, а також була заснована Українська академія наук. Пропозицію підтримала переважна більшість країн-членів Виконавчої ради ЮНЕСКО, після чого її схвалено Генеральною конференцією.

«Це історичне рішення, адже Україна виступила ініціатором і автором міжнародного заходу під егідою ЮНЕСКО. Для мене це результат шести років наполегливої роботи, яка об'єднала зусилля багатьох однодумців. Щиро дякую міністерству закордонних справ України, міністерству освіти і науки України, Національній академії наук України, Національній комісії України у справах ЮНЕСКО, Постійному представництву України при ЮНЕСКО, Секретаріату ЮНЕСКО, Сектору природничих наук ЮНЕСКО, фундації Falling Walls, а також усім делегаціям держав-членів, які підтримали проголошення цього дня. Це не лише визнання значення науки, а й день України у світі – доказ того, що наша держава здатна ініціювати глобальні зміни в ім'я науки й розвитку», – зазначив президент МАН С. Довгий.

Під час обговорення представники багатьох країн висловили підтримку українській ініціативі, наголосивши на її гуманістичному та об'єднавчому характері.

Так, делегація Колумбії відзначила, що вшанування цього дня сприятиме розвитку громадянської науки та зміцненню довіри до наукових знань. Представники Зімбабве підкреслили роль науки та інновацій у подоланні бідності та забезпеченні стійкості, а команда Польщі наголосила, що ця ініціатива сприятиме відновленню довіри до науки у часи глобальних викликів.

Представники Мозамбіку висловили вдячність ЮНЕСКО та Україні за просування ідеї демократизації науки і пообіцяли активно долучати університети та студентів до святкування нового міжнародного дня.

Міжнародний день залучення до науки заради сталого розвитку покликаний поглибити залучення суспільства до науки, сприяти досягненню Цілей сталого розвитку ООН, а також зміцнити міжнародну співпрацю у сфері освіти, досліджень і наукової дипломатії.

Це рішення стало вагомим внеском України у формування нової культури науки – орієнтованої на людину, планету та спільну відповідальність за майбутнє.

Для нашої держави цей день стане не лише святом науки, а й символом інтелектуальної місії України у світі (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 10.11).

Відбулося урочисте відкриття I Стефаниківської зустрічі «Українське мистецтво під час війни» у Вроцлаві

У Вроцлаві (Польща) 5 листопада 2025 р. відбулося урочисте відкриття Стефаниківських зустрічей, співorganizаторами яких є Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника та Національний Інститут імені Оссолінських у Вроцлаві під патронатом Генерального консула України у Вроцлаві та за організаційного сприяння Фундації Українського католицького університету в Польщі.

I Стефаниківська зустріч була присвячена темі «Українське мистецтво під час війни». Доповідач Р. Яців – художник, мистецтвознавець, педагог, доктор історичних наук, професор Львівської національної академії мистецтв. Він у своєму виступі вів мову про першу реакцію митців на початок російсько-української війни, прирівнявши її до ситуативної стагнації. Значну роль у розвитку українського мистецтва в часи війни доповідач відвів різним волонтерським ініціативам, а також аукціонам на підтримку Збройних сил України. Їх вплив був істотно помітним уже у березні 2022 р. Це проявилось, зокрема, у появі та поширенні ряду плакатів, муралів тощо.

Усі твори періоду війни розкривають ідейно-політичні процеси, відповідають на інформаційні виклики, актуальні запити соціуму. Митці багато часу працюють над смисловим наповненням категорії національної ідентичності. Свій виступ лектор доповнив ілюстраціями десятків творів українських митців, як відомих, так і малознаних, які знайшли своє відображення в різних видах і жанрах мистецтва. Окремо виділяв ті, які експонувалися на виставках у Європі або виставлялися на аукціонах. Поза його увагою не залишилися митці-волонтери.

Учасників I Стефаниківської зустрічі привітали директор Національного інституту імені Оссолінських доктор Л. Камінський та генеральний директор Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника В. Ферштей. Зустріч модерувала і здійснювала переклад доктор В. Маліцька, уповноважена у справах міжнародної співпраці Національного Інституту імені Оссолінських у Вроцлаві. Присутніми на зустрічі були: Владика УГКЦ о. В. Юшак; консул Д. Іванова, в. о. Генерального консула України у Вроцлаві; Х. Фогель, директор Фундації Українського Католицького Університету в Польщі; І. Саламон, голова Об'єднання українців у Польщі (Вроцлавський осередок); професор Я. Сирник, уповноважений ректора з питань співпраці з

Україною Вроцлавського університету; доктор Р. Вершлер, куратор галереї Pod Plafonem Нижньосілезької публічної бібліотеки імені Тадеуша Мікульського у Вроцлаві; А. Зозуля, президент Української фундації у Вроцлаві; науковці, представники наукової та культурної спільноти Вроцлава.

У рамках І Стефаниківської зустрічі в Публічній Нижньосілезькій бібліотеці у Вроцлаві відбулося відкриття виставки львівського митця А. Котика «Війна».

На урочистому відкритті виставки гостей привітали куратор Галереї під Плафоном доктор Р. Вершлер та пані К. Дзенцельська, заступниця директора Нижньосілезької публічної бібліотеки імені Тадеуша Мікульського у Вроцлаві (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 11.11*).

Нобелівський лауреат Р. Генцель прочитає лекцію на «Харківському квантовому семінарі» (АНОНС)

«Харківський квантовий семінар» запрошує на чергову лекцію, яка відбудеться 25 листопада 2025 р. о 16:00 в онлайн-форматі.

Доповідач: Р. Генцель (Reinhard Genzel), Інститут позаземної фізики Товариства Макса Планка, Гархінг (Max Planck Institute for Extraterrestrial Physics, Garching).

Тема доповіді: «Галактики та Чорні діри» (Galaxies & Black holes).

Р. Генцель – один із директорів Інституту позаземної фізики імені Макса Планка, професор аспірантури (Graduate School) Каліфорнійського університету в Берклі та почесний професор Університету Людвіга-Максиміліана в Мюнхені. Він є науковим членом Товариства Макса Планка та членом Національної академії наук США. Сфера його наукових інтересів охоплює астрофізику ядер галактик, процеси зореутворення, кінематику й еволюцію галактик, фізику масивних чорних дір, а також експериментальну інфрачервону, субміліметрову та міліметрову астрономію. За видатні наукові результати він удостоєний численних міжнародних нагород, зокрема премії Шоу та премії Крафорда з астрономії. У 2020 р. проф. Р. Генцель отримав Нобелівську премію з фізики (разом з А. Міа Гез) за відкриття надмасивного компактного об'єкта в центрі нашої Галактики.

У своїй доповіді проф. Р. Генцель представить ключові досягнення останніх десятиліть у підтвердженні парадигми масивних чорних дір на основі високоточних спостережень із надвисокою роздільною здатністю як у центрі нашої Галактики, так і в інших галактиках. Такі спостереження відкривають можливості для експериментальної перевірки загальної теорії відносності в режимі надвеликих мас і значної кривизни простору-часу.

Організатори заходу: Фізико-технічний інститут низьких температур ім. Б. І. Веркіна НАН України (д. ф.-м. н. С. Шевченко) та Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут» (д. ф.-м. н.

Національну бібліотеку України ім. В. І. Вернадського відвідала делегація литовських дипломатів.

Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського 15 листопада 2025 р відвідала делегація литовських дипломатів, яку очолила Надзвичайний і Повноважний Посол Литовської Республіки в Україні І. Станіте-Толочкенє. До складу делегації увійшли радниця-посланниця А. Й. Скайстіте, радник-посланник Д. Буткус, радник Д. Мазинський, третій секретар Ю. Ражінскас, третій секретар К. Ковалевська, аташе Е. Грушайте, заступник аташе з питань оборони В. Мацкявічюс, інші представники дипломатичної установи та члени їхніх родин.

Почесних гостей зустріли генеральна директорка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського член-кореспондент НАН України Л. Дубровіна, заступник генерального директора з наукової роботи Бібліотеки кандидат історичних наук Ю. Ковтанюк, координаторка міжнародної діяльності Бібліотеки, старша наукова співробітниця відділу міжнародної інформації та зарубіжних зв'язків кандидат історичних наук Л. Дем'янюк і т. в. о. завідувача цього відділу Л. Філімончук.

Привітавши високих гостей, член-кореспондент НАН України Л. Дубровіна розповіла їм про історію спорудження і про значення історичного корпусу Бібліотеки на вулиці Володимирській, наголосивши на давніх історичних і культурних взаєминах між Україною та Литвою, зокрема й у сфері книгодрукування.

Під час відвідання відділу стародруків та рідкісних видань Інституту книгознавства директорка Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського завідувачка цього відділу кандидат історичних наук Н. Бондар представила делегації добірку унікальних пам'яток, що відображають багатовікові контакти української та литовської книжкових традицій. Особливу увагу дипломатів привернули інкунабули та кириличні видання, пов'язані з історією Вільнюса, включно з ранніми друками Петра Мстиславця, Мамоничів і Святодухівського братства, а також латинсько- та польськомовні видання місцевих монастирських друкарень. Гостям продемонстрували найдавніші вільнюські латиношрифті книги, зокрема трактат Петра Скарги (1577), а також визначні зображення Вільнюса XVII ст. У фокусі перебували видання Литовського статуту різних часів, словникова спадщина К. Сірвідаса й інші раритети, що відтворюють історичний зв'язок українського наукового і духовного життя з литовськими землями.

У відділі формування та використання газетних фондів литовська делегація ознайомилася з найбільшим в Україні зібранням газетної періодики, де зберігаються понад 260 тис. річних комплектів видань з усього світу.

Основний акцент екскурсії було зроблено на литовських газетах XVIII–XX ст.: від ранніх періодичних додатків “Supplement Gazet Wilensich” (1765), “Kurier Litewski” та «Виленский вестник» – до видань міжвоєнного періоду й радянської доби, включно з рідкісними екземплярами видань «Советская Литва», «Республика», «Эхо Литвы». Особливу увагу гостей привернули самвидавні та громадські газети, пов’язані з українською діаспорою в Литві наприкінці 1980-х років, зокрема малотиражне видання «Пролісок», а також преса литовського суспільно-політичного руху «Согласие».

В Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського директорка, кандидат історичних наук О. Степченко і старший науковий співробітник відділу джерелознавства кандидат історичних наук Т. Горбач представили добірку цінних рукописних документів, серед яких особливе місце посідали матеріали, безпосередньо пов’язані з історією Великого князівства Литовського. Делегація ознайомила зі списками Другого Литовського статуту кінця XVI – першої половини XVII ст., написаними різними мовами та різними за походженням, а також із грамотами великого князя Свидригайла (1443) й іншими документами, що засвідчують правову й адміністративну культуру литовсько-руської доби. Литовські матеріали було представлено разом з унікальними рукописними пам’ятками різних культур, що дало змогу окреслити роль Литви у ширшому контексті європейської рукописної традиції.

Під час відвідання відділу образотворчих мистецтв Інституту книгознавства директорка Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського т. в. о. заввідділу Л. Гутник ознайомила гостей зі спеціально підготовленою до візиту тематичною виставкою, яка включала книжково-альбомні видання про литовський живопис, графіку, музейну справу й культурну спадщину. Чималий інтерес викликали альбоми, присвячені творчості видатних литовських художників А. Гудайтіса, А. Жмуйдзинавічюса, С. Красаускаса, М. Чюрльоніса, а також видання про родовід Радзивілів, тісно пов’язаний з українськими та білоруськими землями. Литовську тематику продовжила демонстрація портретів діячів Великого князівства Литовського й екслібрисів Г. Сергеева, створених для литовських бібліотек і культурних інституцій. Завершила екскурсію презентація виставки живопису «Дві стихії» та добірки раритетних українських графічних артефактів XVIII–XX ст.

На завершення візиту гості оглянули читальні зали історичного корпусу Бібліотеки й обговорили з керівництвом установи перспективи подальшої наукової, культурної й освітньої співпраці між Литвою та Україною. Зустріч стала яскравим свідченням давніх і плідних зв’язків між двома країнами, що особливо виразно проступають у книжковій, рукописній та мистецькій спадщині, збереженій у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 19.11).

Історичну пам'ять українців та її вплив на формування національної ідентичності обговорили українські та польські науковці під час міжнародної конференції у Львові.

Під егідою Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України 12 листопада 2025 р. відбулася Міжнародна наукова конференція «Історична пам'ять українців як модус формування національної ідентичності в умовах російсько-української війни і нової світової політичної реальності».

Захід організовано за підтримки Національного фонду досліджень України в рамках проєкту «Історична пам'ять українців в умовах війни: від конфронтації до консолідації».

У конференції взяли участь знані дослідники-гуманітарії з України і Польщі.

Учасники першої секції дискутували про теоретичні питання сучасної політики пам'яті в Україні (доктор історичних наук, професор Л. Зашкільняк, Львів), про релігійну та національну ідентичність у контексті сучасної російсько-української війни (доктор філософських наук Л. Филипович, Київ), про політику національної пам'яті України від 2014 р. (кандидат історичних наук В. В'ятрович, Київ), про когнітивні упередження, паралогізми та софізми у польсько-українській дискусії про історичну пам'ять (доктор Л. Адамський, Варшава), а також про відповідь українців на російські виклики у війні, коли доводиться відстоювати власну самобутність (доктор політичних наук М. Розумний, Київ).

На другій секції (модератор – кандидат історичних наук Е. Казан) ішлося про історичну пам'ять із позицій компаративного підходу (доктор історичних наук Р. Голик, Львів), про мовну пам'ять українців і її вплив на національну ідентичність (доктор філологічних наук Л. Гнатюк, Київ). Постать Митрополита А. Шептицького та вплив його особистості на формування історичної пам'яті українців і поляків була висвітлена в доповідях доктора М. Новак, Гданськ) та кандидата історичних наук Л. Гентош (Львів).

Третя секція об'єднала доповіді про пам'ять українців про Першу світову війну (кандидат історичних наук О. Павлишин, Львів), про пам'ять про Другу світову війну у творах літератури ХХ ст. (доктор політичних наук І. Монолатій, Івано-Франківськ), колективну пам'ять про Голокост в усних історіях із Болахівщини (кандидат філологічних наук О. Сімович, Львів), свідчення очевидців із Херсонщини про події перших років російсько-української війни (доктор філологічних наук О. Кузьменко, Львів), про українську історичну антропонімію як маркер національної ідентичності (доктор філологічних наук З. Купчинська, Львів).

Грунтовні виступи, цікаві запитання, змістовні і виважені дискусії зробили цей науковий захід справжнім інтелектуальним майданчиком для обміну думками та генерації нових ідей.

Проект «Історична пам'ять українців в умовах війни: від конфронтації до консолідації» (за сприяння Національного фонду досліджень України триватиме у 2026 р. Таким чином, команда науковців (виконавці проєкту: доктор філологічних наук Г. Дидик-Меуш, доктор історичних наук І. Орлевич, доктор історичних наук Р. Голик, кандидат історичних наук Н. Колб, кандидат історичних наук Н. Мисак, кандидат історичних наук П. Артимишин, кандидат історичних наук Е. Казан) матиме змогу втілити результати цієї Міжнародної конференції у заходах, запланованих наступного року (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 19.11).*

В Інституті проблем реєстрації інформації Національної академії наук України 11 грудня 2025 р. відбудеться XXV Міжнародна науково-практична конференція «Інформаційні технології та безпека» (ІТБ-2025).

До участі в конференції запрошуються науковці, освітяни, представники органів державної влади та управління, бізнесу, а також усіх сфер, зацікавлених у тематиці.

Захід передбачає обмін досвідом, зміцнення співробітництва, обговорення питань, що стосуються галузі інформаційних технологій та безпеки, особливо досліджень у сфері комп'ютерних наук, а також забезпечення відповідності наукових досліджень сучасним міжнародним стандартам.

Конференція буде проводитись у режимі онлайн.

Програма конференції орієнтована на розгляд доповідей за такими тематичними напрямками:

- безпека та живучість критичних інфраструктур;
- технології штучного інтелекту та наука про дані;
- аналітичні системи на основі відкритих джерел інформації (OSINT);
- комп'ютерне моделювання складних систем;
- моделювання, аналіз та прогнозування процесів мережевої взаємодії;
- інтелектуальні технології підтримки прийняття рішень.

Для участі в конференції необхідно зареєструватись та подати тези доповідей до 5 грудня 2025 р. за посиланням: <https://its.ipri.kiev.ua/#register>

Прийняті програмним комітетом та представлені на конференції тези доповідей будуть опубліковані у науковому збірнику матеріалів конференції.

Вимоги до подання та оформлення тез доповідей

Серед доповідей, представлених на конференції, Програмним комітетом будуть обрані кращі роботи, авторам яких буде запропоновано за матеріалами їхніх тез доповідей подати повнотекстові доповіді для публікації у міжнародному науковому виданні CEUR Workshop Proceedings, яке індексується в наукометричній базі Scopus. Повнотекстові доповіді, які пройшли рецензування, мають відповідати вимогам цього видання, де перевага надається доповідям англійською мовою, де авторські колективи

мають міжнародне представництво та достатній рівень представленості (не менше п'яти) у базі наукових публікацій за тематикою “Computer Science” – DBLP (<https://dblp.org>) (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 12.11).

DESY, DZA та Українська астрономічна асоціація підписали Листи про наміри щодо співпраці у відновленні астрономії в Україні.

В Астрономічній обсерваторії Львівського національного університету імені Івана Франка відбулося підписання «Листів про наміри» (Letters of Intent) між Науковим центром Німецький електронний синхротрон (DESY), Німецьким центром астрофізики (DZA) та Українською астрономічною асоціацією (УАА). Документи закладають основу для укладення меморандумів про взаєморозвиток і договорів про співпрацю, спрямованих на відновлення української астрономії та її реінтеграцію у європейський науковий простір.

Підписання відбулося 27 жовтня 2025 р. та стало важливим кроком у реалізації міжнародної ініціативи «Відновлення української астрономії», яка передбачає розвиток спільних досліджень у галузях астрофізики, астрофізики елементарних частинок, нейтринної астрономії та радіоастрономії.

Від Української астрономічної асоціації документ підписала віцепрезидентка УАА член-кореспондент НАН України І. Вавилова. УАА об'єднує професійних астрономів, які працюють у провідних наукових установах і університетах країни, зокрема в Головній астрономічній обсерваторії НАН України, Радіоастрономічному інституті НАН України, а також у київських, львівських, одеських і харківських астрономічних центрах.

У рамках візиту до Львівського університету директор напряму фізики астрочастинок DESY професор К. Штегманн та керівник із наукової комунікації й регіонального розвитку DZA доктор С. Ом зустрілися з українськими науковцями, обговоривши можливості співпраці в межах європейських дослідницьких програм, а також перспективи академічної мобільності для студентів і молодих учених.

Професор К. Штегманн під час публічної лекції «Від частинок до Всесвіту: наука майбутнього з DESY та DZA» відзначив стійкість української наукової спільноти й підкреслив, що одним із пріоритетів європейських партнерів є підтримка українських науковців через спільні дослідницькі проекти та навчальні програми.

Обговорення також торкалося Плану відновлення астрономії в Україні у післявоєнний період, який українські дослідники розробляють у тісній співпраці з європейськими колегами. Його реалізація передбачає створення нових астрономічних проектів і розвиток сучасної наукової інфраструктури на території України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 10.11).

Наукові видання НАН України

Вийшов друком черговий випуск всеукраїнської газети для науковців та освітян «Світ» [№ 21 (1345) за листопад 2025 р.].

У номері:

с. 1 – редакційна колонка «Sikorsky Challenge 2025: проекти, які допомагають Україні»;

с. 2 – хроніки українського спротиву «Війна. Вистояти і перемогти» (5–16 вересня 2025 р.);

с. 3 – стаття О. Листопада «Зберегти тепло – зміцнити стійкість» – про проекти і технічні рішення для термомодернізації будівель в Україні;

с. 4–5 – репортаж Л. Остролуцької і Д. Шулікіна «Інновації, що народжуються з українського розуму та незламного духу» – про виступи, візійні повідомлення та форуми XIV Міжнародного фестивалю інноваційних проєктів “Sikorsky Challenge 2025”, що відбувся у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;

с. 6–8 – рубрика «Конкурс стартапів» – статті О. Листопада, С. Галати, Д. Шулікіна з оглядом стартап-проєктів фестивалю “Sikorsky Challenge 2025”.

Газету «Світ» читайте також на її вебсайті та фейсбук-сторінці (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>). – 2025. – 19.11*).

Наука і влада

Громадське обговорення проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку організації та проведення конкурсного відбору науково-технічних (експериментальних) розробок за державним замовленням»

Міністерство освіти і науки України винесло на громадське обговорення проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку організації та проведення конкурсного відбору науково-технічних (експериментальних) розробок за державним замовленням».

Порядок визначає загальні засади організації та проведення Міністерством освіти і науки України конкурсного відбору найважливіших науково-технічних (експериментальних) розробок з метою формування державного замовлення на найважливіші науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію на етапах:

– формування тематики державного замовлення на найважливіші науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію у вигляді переліку науково-технічних (експериментальних) розробок;

- виконання державного замовлення на найважливіші науково-технічні (експериментальні) розробки та науково-технічну продукцію;
- оцінювання результатів науково-технічних робіт та передачі науково-технічної продукції для подальшого впровадження та масштабування.

Зауваження та пропозиції до зазначеного проєкту акта приймаються в електронній формі до 20 листопада 2025 р. на e-mail: olha.petrunina@mon.gov.ua.

Контактна особа для надання консультацій: О. Петруніна, (044) 287 82-58 (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua>)*). – 2025. – 19.11).